Liliana ROTARU*

PANEM ET CIRCENSES: REGIMUL SOVIETIC ŞI STUDENŢII ŞCOLILOR SUPERIOARE DIN RSS MOLDOVENEASCĂ ÎN ANII FOAMETEI (1946-1947).

Summary. *The problem of overcoming the famine phenomenon (1946-1947) by the urban population of the Moldovan SSR remained less studied compared to the famine of the rural population, where the phenomenon was carried out with an ostentatious drama. The present study reveals the policy of the Soviet authorities towards one of the least representative demographic categories of the Moldovan cities – the students of the higher education institutions and the reasons why the Soviet authorities had a special attitude towards them in the years of famine, a study which, along with further research, completes the information about organized famine in Soviet Moldova.*

Based on the information from the archive files and memories of former students in the years of famine, we find that the Soviet regime was deeply concerned about the material and living conditions of students, regulating their food in the years of famine through several decisions of the state and party authorities. At the same time, the regime ordered the total involvement of students in political and ideological education activities, including their free time. The Soviet State had the intention to create social and national loyalties, and thus created for students, in 1946-1947, concerted conditions in order to not distract them from the process of educating the Soviet man, who later built the communist society in Moldovan SSR.

Keywords: *Moldovan SSR, famine from 1946-1947, higher education institutions, students, state and party authorities, political and ideological education, educational policies.*

Introducere

În şirul experienţelor traumatizante pe care le-au trăit românii moldoveni din RSS Moldovenească în perioada de după cel de-al Doilea Război Mondial, foametea din anii 1946-1947 a fost una dintre cele mai terifiante, dramatice şi epuizante. Fenomenul foametei a afectat în mod imediat – în anii în care

* **Liliana Rotaru** – doctor în istorie, conferenţiar universitar, şef Secţie Managementul calităţii, dezvoltare curriculară şi evaluare, Universitatea de Stat din Moldova.
E-mail: lilianaefrim@gmail.com

s-a produs, dar mai ales în termeni de durată, aproape fiecare locuitor al noii entităţi politico-administrative refăcute de sovietici după reocuparea Basarabiei în 1944. Cifra victimelor directe (a morţilor) este estimată diferit de cercetătorii fenomenului, majoritatea dintre cei din urmă consemnând o variaţie numerică de la 100 000 la 200 000 de mii de morţi[1], deşi considerăm că numărul celor dispăruţi din cauza foametei nu va putea fi contabilizat cu exactitate niciodată, cu toate că un studiu mai aprofundat ar putea doar să se apropie de adevăr. Pe lângă acest excedent îngrozitor al mortalităţii şi al dezastrului economic, înfometarea a provocat şi o serie de alte efecte devastatoare cu ecou de durată în timp printre care reducerea natalităţii şi a sănătăţii publice, explozia fenomenelor infracţionale şi a vagabondajului, dar mai ales sacrificarea prin dezintegrare a valorilor morale ale societăţii şi a celor tradiţionale naţionale româneşti. Acestea şi alte consecinţe aferente foametei din 1946-1947 rămân deschise cercetărilor pentru a întregi tabloul şi a produce înţelegerea dezastrului prin care au trebuit să treacă locuitorii RSS Moldoveneşti în chiar primii ani după război şi care le-au marcat mentalul.

Subscriem cu solidaritate opiniei acreditate în istoriografie privind caracterul organizat şi susţinut al foametei în RSS Moldovenească[2]. Considerăm, împreună cu alţi cercetători, că urmările fenomenelor meteorologice din anii 1945-1946 au fost exploatate de autorităţile comuniste şi agravate conştient prin acţiuni sau lipsă de acţiune care au produs foamete, în scopul impunerii şi exercitării unui control absolut asupra populaţiei Moldovei Sovietice şi mai ales a celei rurale. Urmarea firească a acestor acţiuni sau non-acţiuni ale puterii a fost, de fapt, o metodă de „represiune prin înfometare" şi una dintre metodele „de rezolvare a problemei educării [...] elementelor ostile noului regim"[3] în procesul de sovietizare grăbită a RSS Moldoveneşti.

Este numită pe bună dreptate „tragedia satului basarabean"[4], iar majoritatea istoricilor îşi orientează cercetările spre zonele rurale, unde fenomenul foametei s-a derulat cu un dramatism ostentativ. Publicaţiile care abordează fenomenul foametei în RSS Moldovenească lasă impresia de cele mai multe ori că oraşul moldovenesc a fost cumva ferit de foamete şi nu ne referim aici doar la oraşele mari: Chişinău, Tiraspol şi Bălţi, dar şi la cele câteva zeci de centre raionale. Ţinem să menţionăm însă

[1] *Apud*: Pasat Valeriu. RSS Moldovenească în epoca stalinistă (1940-1953), Cartier, 2011, p. 282.

[2] Ţăranu Anatol, Înfometarea Moldovei postbelice sub regimul sovietic (1946-1947). În: Akademos, 2016, nr.2, p. 125; Caşu Igor, Duşmanul de clasă. Represiuni politice, violenţă şi rezistenţă în R(A)SS Moldovenească, 1924-1956. Cartier, 2014, p. 231-233; Guzun Vadim. Imperiul foamei: foametea artificială din URSS şi impactul asupra spaţiului românesc: 1921-1922, 1931-1933, 1946-1947, Bucureşti: Filos, 2014, pp. 405-406; Şişcanu Ion, Evoluţia vieţii politice în RSS Moldovenească. În: *O istorie a Basarabiei*, Chişinău: Editura Serebia, 2015, p. 270.

[3] Guzun Vadim. Op. cit., pp. 414, 418.

[4] Şişcanu Ion, Op. cit., p.119.

că puţinele menţiuni cu referire la efectele foametei asupra oraşului, informaţiile de multe ori lapidare din documentele de arhivă, precum şi puţinele memorii ale unor târgoveţi, studenţi sau alţi locuitori ai urbei moldoveneşti converg către concluzia că şi oraşele au fost afectate în mare măsură de înfometarea din anii 1946-1947. Dacă vorbim despre penuria alimentară, efectele subnutriţiei şi mortalitate[5], considerăm că fenomenul a afectat într-o măsură mai mică locuitorii oraşului decât pe cei din localităţile rurale, româneşti în cea mai mare parte. S-a întâmplat din mai multe considerente, dintre care ţinem să menţionăm în primul rând structura socială şi etnică a oraşelor, modificată radical în două rânduri: odată în 1940-1941 şi mai ales după reanexarea Basarabiei în 1944, când zecile de mii de funcţionari, purtători de limbă rusă şi mentalitate sovietică, detaşaţi din diverse oraşe şi regiuni ale Uniunii Sovietice sau chiar din raioanele din stânga Nistrului, s-au angajat în construirea comunismului în RSS Moldovenească.

Cea mai mare parte a acestor nou-veniţi, căutând să se stabilească din motive bine cunoscute în oraşe, au „schimbat la faţă" în termene scurte oraşele basarabene, acestea din urmă devenind mai mult funcţionăreşti sub aspect social (includem aici nu doar nomenclatura de stat şi de partid, care după estimările unor cercetători alcătuia tocmai 5 la sută din totalul populaţiei sovietice[6], dar şi alte categorii neproducătoare, cum ar fi de exemplu cadrele didactice, studenţii etc.) şi în mare parte ruseşti din punct de vedere etno-lingvistic (deşi se impune o concretizare aici: nu toţi cei veniţi din URSS în RSS Moldovenească după 1944 erau ruşi, dar toţi vorbeau limba rusă). Această nouă structură etno-socială a oraşelor moldoveneşti a determinat în mare parte atitudinea autorităţilor faţă de locuitorii oraşelor.

Pe lângă faptul că în procesul de sovietizare rapidă a Basarabiei regimul urmărea să păstreze loialitatea celor pe care i-a detaşat în acest scop în RSS Moldovenească, sovieticii se îngrijeau cu mare prudenţă de „liniştea" oraşelor, ori era nevoie ca „cei loiali" să-şi poată realiza misiunea în oraşe imperturbabile. În acest fel, încă la 10 mai 1944, Comitetul Central al Partidului Comunist (bolşevic) din URSS a indicat Comitetului Central din RSS Moldovenească să introducă sistemul de cartele în Basarabia, în baza căruia orăşenii şi locuitorii centrelor raionale cumpărau zilnic pâine şi alte produse alimentare pentru a-şi asigura existenţa lor şi a familiilor cu care au venit încoace. Deşi acest sistem de cartele nu a funcţionat la fel de bine pentru toate categoriile de orăşeni, nomenclatura de stat şi de partid beneficiind de un regim special de aprovizionare[7], locuitorii urbei moldoveneşti au suferit de foamete într-o măsură mai mică decât cei din zonele rurale, locuite în mare parte de români moldoveni, celor dintâi fiindu-le asigurat, cel puţin, un minim

[5] Academicianul Valeriu Pasat a constat, în baza comparării cifrelor mortalităţii rurale şi urbane, că mortalitatea populaţiei din Chişinău [...] era mai mică decât media pe republică [...] totuşi aceasta se menţinea la un nivel ridicat". A se vedea: Pasat Valeriu. Op. cit., p. 282-283.

[6] Apud: Caşu Igor, Op. cit., p. 229.

[7] Pentru detalii: Caşu Igor, Op. cit. pp. 228-230.

alimentar. „În oraş, de bine, de rău, era posibil să te descurci. În sat, însă, – e mare jale” – mărturisea istoricul şi criticul literar Efim Levit, care în vara anului 1946 tocmai revenise de pe front în Chişinăul înfometat[8].

Studenţii – obiect de atenţie a puterii

Deşi, înţelegem complexitatea problemei foametei în RSS Moldovenească, caracterul politic al acesteia, precum şi iniţierea foarte târzie a studiilor asupra fenomenului, ţinem să consemnăm faptul că istoriografia noastră a lăsat fără atenţie subiectul despre cum au trecut orăşenii din urbea moldovenească peste înfometarea din 1946-1947, în comparaţie cu populaţia rurală. Ne propunem în studiul ce urmează o radiografie, departe a se pretinde exhaustivă, a politicii autorităţilor faţă de una dintre categoriile de orăşeni – studenţii instituţiilor de învăţământ superior din RSS Moldovenească şi a cotidianului lor în anii foametei, pentru a contribui astfel la completarea unui segment pentru care istoricii de la noi au arătat mai puţină preocupare. Tangenţial, subiectul a fost examinat în studiul asupra vieţii studenţilor din Chişinău în perioada 1944-1953 a cercetătoarei Aurelia Felea[9].

Pentru început, trebuie să remarcăm faptul că studenţii se vor constitui drept categorie social-demografică distinctă abia după reanexarea Basarabiei de către sovietici în primăvara anului 1944 şi crearea sistemului de învăţământ superior în RSS Moldovenească. Din primăvara anului 1944 şi până în toamna anului 1946 sovieticii au deschis în Moldova Sovietică şapte şcoli superioare[10], constituindu-le într-un sistem judicios şi centralizat, care pe lângă misiunea declarată „de a pregăti specialişti sovietici cu studii superioare care au asimilat teoria marxist-leninistă, şi, sudaţi şi ferm legaţi de masele populare, să poată să joace un rol important şi responsabil în lupta poporului nostru pentru construcţia societăţii comuniste”[11],

---

[8] Лупан Илие, «Студенты голодных лет рассказывают...», În: Горизонт, 1989, № 5 (59), p. 76.

[9] Felea Aurelia. Viaţa studenţilor din Chişinău în anii 1944-1956. – http://www.contrafort.md/numere/studen-ilor-din-chi-u-n-anii-1944-1956-i (văzut la 29.VIII.2018)

[10] O parte a şcolilor superioare au fost restabilite prin reevacuarea lor din zonele neafectate de război ale Uniunii Sovietice, aşa cum a fost cazul Institutului Pedagogic din Chişinău, readus la Chişinău din oraşul Buguruslan, regiunea Orenburg. Institutul Agricol din Chişinău, Conservatorul Moldovenesc şi Institutul Pedagogic din Tiraspol au fost redeschise în anul 1944, activitatea lor fiind suspendată pe perioada războiului sovieto-german. Iar pe parcursul anilor 1945 şi 1946 au mai fost înfiinţate încă trei instituţii superioare de învăţământ. Două dintre acestea – Institutul Învăţătoresc din Bălţi şi Universitatea de Stat din Moldova – au fost create la solicitarea autorităţilor de stat şi de partid republicane, iar Institutul de Medicină a fost întemeiat prin „exilarea” la Chişinău a Institutului nr. 2 de Medicină din Leningrad, medicii şi personalul academic al căruia, fiind evacuaţi în anii blocadei la Kislovodsk, au fost acuzaţi de colaboraţionism în perioada ocupării oraşului de către trupele germane.

[11] Arhiva Naţională a Republicii Moldova (ANRM), Fond (F.) 3186, inventar (inv.) 1, dosar (d.) 4, fila (f.) 41.

urmărea şi scopuri disimulate de legitimare şi consolidare a regimului comunist prin reducerea susceptibilităţilor naţionale ale românilor basarabeni, de construire a unor loialităţi naţionale profunde care să făurească o nouă identitate etnică diferită de cea românească.

În primii ani postbelici studenţii aveau o pondere slab pronunţată în demografia RSS Moldoveneşti, alcătuind în perioada la care ne referim nu mai mult de 0,11-0,16% din totalul populaţiei şi circa 1% din numărul populaţiei urbei moldoveneşti (*Tabel 1*). Mai mulţi factori au concurat acestei situaţii, printre care menţionăm lipsa unei tradiţii a învăţământului superior şi structura demografică preponderent rural-agrară a RSS Moldoveneşti, contextul şi consecinţele evenimentelor din 1940-1941 şi cele care au urmat după anul 1944, şi mai ales „ofensiva" de sovietizare şi deznaţionalizare a regimului, care a exploatat în acest sens cele mai cinice metode şi instrumente etc.

Tabel 1

Evoluţia numerică a contingentului de studenţi din şcolile superioare raportată la numărul populaţiei RSS Moldoveneşti

An	Populaţia RSSM			Studenţi			An de învăţământ
	TOTAL	urban	rural	nr.	% din populaţia RSSM	% din populaţia urbană	
1941 [12]	**2 719 000**						
				1096 [13]			1944-1945
1945 [14]	**2 183 400**	288 000	1 895 400	**2433** [15]	0,11%	0,84%	1945-1946
				3422 [16]	0,16%	1,18%	1946-1947
				3576 [17]	0,16%	1,18%	1947-1948
1950 [18]	**2 290 000**	388 000	1 902 000	**4962**	0,21%	1,27%	1950-1951

Cu toate acestea, autorităţile de stat şi de partid din RSS Moldovenească au manifestat un interes şi o atenţie deosebită faţă de această categorie de locuitori ai

[12] Галущенко О. С., Динамика численности и ареал расселения молдаван в конце XIX – начале XXI веков. În: Revista de etnologie şi culturologie. 2008, vol. 4, p. 145.

[13] Cifra a fost calculată în baza datelor din: Arhiva Organizaţiilor Social-politice a Republicii Moldova (AOSPRM), F. 51, inv. 3, d. 242, ff. 3, 15, 29; ANRM. F.R-1933, inv. 2, d. 3. f. 79; ANRM, F. 3050, inv. 1 a, d. 1, ff. 5-10.

[14] Расчет движения населения за период 1941-1945 гг. по Молдавской ССР. 6 июня 1946 г. РГАЭ, Ф. 1562, оп. 329, д. 2217, л.17-19. – http://istmat.info/files/uploads/47908/rgae_1562.329.2217_l.17-19.pdf (consultat la 2.V.2018).

[15] AOSPRM, F. 51, inv. 7, d. 317, ff. 21.

[16] AOSPRM, F. 51, inv. 4, d. 101, ff. 117-18.

[17] AOSPRM, F. 51, inv.7, d. 317.

[18] Численность, состав и движение населения СССР. Статистические материалы. Москва. 1965, p. 36-37.

oraşelor chiar din primii ani ai funcţionării instituţiilor de învăţământ superior. Solicitudinea autorităţilor a crescut în intensitate în anii foametei din anii 1946-1947, deşi studenţii din RSS Moldovenească nu erau constituiţi încă într-o comunitate, fiind deosebit de pestriţi din punct de vedere etnic, social, al situaţiei materiale şi financiare, dar mai ales al educaţiei şi al nivelului şi calităţii studiilor preuniversitare.

Trecând peste declaraţia oficială despre necesitatea acută de profesionişti cu studii superioare care să restabilească economia ruinată de război şi să o reconstruiască după modelul sovietic (necesitate reală, de altfel), considerăm că preocuparea specială a autorităţilor sovietice faţă de studenţi a fost determinată, în primul rând, de spiritului tradiţional rebel şi revoluţionar al studenţilor, de activismului lor istoric şi reputaţia de a fi una dintre cele mai progresiste categorii sociale, fără a ţine cont de sistemul social al căror arte sunt, sau de alte condiţii şi circumstanţe.

În mod special, dar în acelaşi context, contradicţia dintre declaraţiile statului sovietic de a crea un învăţământ superior „moldovenesc" şi pentru „moldoveni" şi starea de fapt a şcolii superioare din RSS Moldovenească, care era una de sorginte sovietică, cu profesori şi studenţi „importaţi" din diferite regiuni ale Uniunii Sovietice (purtători de limbă, cultură şi civilizaţie rusă şi adeseori cu atitudini velicoruse şi manifestări pe potrivă), cei pe care sovieticii îi numeau „populaţie autohtonă sau moldoveni", de fapt, românii basarabeni educaţi româneşte prin şcolarizarea în masă interbelică[19], putea constitui o sursă de conflict şi opoziţie, precum şi un impediment în calea legitimării şi consolidării regimului comunist în RSS Moldovenească. Astfel că în anii foametei, regimul va avea grijă să-şi adapteze, în măsura posibilităţilor, politica faţă de studenţi, în general, şi faţă de studenţii „autohtoni", în special.

Un alt factor important care a definit politica statului sovietic faţă de studenţii din Moldova Sovietică a fost rolul „important şi responsabil" pe care trebuiau să-l joace aceştia din urmă în „construcţia societăţii comuniste", or tinerii, inclusiv studenţii, erau principala resursă umană din care statul sovietic intenţiona să modeleze acea identitate supraetnică şi civilă numită „omul nou" sau „omul sovietic". Ţinând cont de caracterul uşor modelabil al tinerilor, statul comunist miza să câştige simpatia şi loialitatea studenţilor pentru a le inocula, prin studiile superioare, idealurile comuniste şi a-i exploata ulterior în scopul construirii societăţii sovietice şi a unei noi identităţi etnice diferită de cea românească în RSS Moldovenească.

Astfel, pentru a reduce din eventualele pericole de transformare a studenţilor într-o forţă motrice pentru schimbări imprevizibile şi a nu-i distrage din „formarea" lor profesională şi mai ales ideologică, autorităţile comuniste nu i-au lăsat pe cont propriu în condiţiile penuriei totale de produse alimentare în anii 1946-1947, studenţii din RSS Moldovenească devenind un obiect de atenţie sporită a puterii.

[19] Ioan Scurtu, Învăţământul, ştiinţa şi cultura Basarabiei integrate în statul naţional unitar român. În: *Limba Română*, 2012, nr. 5-6, XXII, http://limbaromana.md/index.php?go=articole&n=1420 (consultat la 2.V. 2018).

PANEM …

Politicile fiscale împovărătoare şi represive ale regimului comunist au transformat foametea către vara anului 1946 într-un fenomen de masă[20], iar proporţiile şi profunzimea expresivă ale acestui fenomen au determinat autorităţile locale şi unionale să recunoască criza alimentară din RSS Moldovenească[21] şi să iniţieze acţiuni (minore în fapt) de rectificare a poverii fiscale, dar nu şi de salvare a populaţiei înfometate din localităţile rurale mai ales.

Situaţia catastrofală din RSS Moldovenească din vara şi toamna anului 1946 nu a împiedicat autorităţile să continue şi chiar să intensifice prin deschiderea Universităţii de Stat din Moldova la 1 octombrie 1946, procesul de constituire a sistemului învăţământului superior moldovenesc. Crearea contingentelor de studenţi şi a corpului academic – erau problemele cele mai dificil de soluţionat în acest proces. Înainte de a ne opri asupra subiectului anunţat, suntem nevoiţi să recurgem la o digresiune despre insistenţa perseverentă manifestată de sovietici în realizarea planurilor de admitere (obligatorii) a studenţilor în şcolile superioare moldoveneşti, o digresiune absolut necesară pentru priceperea şi descifrarea politicii autorităţilor faţă de studenţi în anii foametei.

Trecând peste contextul politic, socio-demografic şi economic postbelic, precum şi peste efectele experimentelor şi politicii de comunizare a Basarabiei, sovieticii au întreprins în anii de după război acţiuni importante de „adunare" efectivă a studenţilor pentru şcolile superioare din Moldova Sovietică. Preocupările intense ale autorităţilor erau întemeiate în acest sens, pentru că în nou-creata republică unională lipsea *sursa locală de completare* a contingentului de studenţi, avându-i în vedere aici pe reprezentanţii tuturor etniilor care locuiau în RSS Moldovenească. Iar dacă ţinem cont de politica declarată şi insistenţa regimului de autohtonizare a studenţimii prin „atragerea unui număr cât mai mare de reprezentanţi ai populaţiei autohtone/moldoveneşti"[22], ecuaţia învăţământului superior devenea mult mai complexă.

Statisticile sovietice estimau o cifră demografică de peste 2 milioane de locuitori în RSS Moldovenească în anii 1945-1946 *(Tabel 1*), dar numărul absolvenţilor de şcoli medii, cu drept de a accede în şcoala superioară, era extrem de redus. Cifra absolvenţilor de şcoli medii din RSS Moldovenească în perioada de după război este prezentată diferit în diverse categorii de documente de arhivă: de exemplu, în documentele elaborate de instituţiile de învăţământ pentru anul 1946 se indică mai multe cifre: 180[23] şi 250 absolvenţi de şcoli medii[24], iar cele redactate de Comisariatul Poporului pentru Educaţie (Narkompros) se indică o cifră de 358 de elevi absol-

[20] Pentru detalii a se vedea: Caşu Igor, Op.cit., p. 198; Ţăranu Anatol, Op. cit., pp. 117-125.
[21] Ţăranu Anatol, Op. cit., pp. 117-125.
[22] ANRM, F. 3186, inv. 1, d. 7, ff. 48, 32, 240-241.
[23] ANRM, F. 1961, inv. 1, d. 55, f. 14.
[24] ANRM, F. 3186, inv. 1, d. 6, f. 54.

venţi ai şcolilor medii pentru acest an[25]. În ambele cazuri însă autorităţile nu puteau miza doar pe candidaţii la studii care au absolvit şcoli medii în RSS Moldovenească de vreme ce planul de stat pentru anul 1946 prevedea admiterea a 1250 de studenţi doar la anul întâi[26]. În ceea ce priveşte obiectivul de autohtonizare a învăţământului superior era şi mai dificil de realizat din moment ce doar 87 de elevi sau 24 % dintre cei 358 de absolvenţi din anul 1946 erau români basarabeni[27].

Creşterea anuală a numărului de absolvenţi a fost nesemnificativă în raport cu cifrele planurilor de admitere în şcoala superioară, mai ales dacă ţinem cont de faptul că pe lângă instituţiile de învăţământ superior, sistemul de învăţământ în RSS Moldovenească era completat de un şir de instituţii medii de specialitate şi şcoli profesionale. Şcolile din RSS Moldovenească vor produce încă câţiva ani un număr mic de absolvenţi, fapt argumentat prin numărul redus de elevi înscrişi în clasele mai mici. În acest sens, în judeţul Bălţi – cel mai mare după suprafaţă şi populaţie, doar 40 de elevi au absolvit şcoala în anul 1946, în acelaşi an în clasele a IX fiind şcolarizaţi 91 de elevi şi în clasele a VIII-a – 195 elevi[28]. Intenţia regimului sovietic de a exploata învăţământul în calitate de instrument al ingineriei naţionale în RSS Moldovenească este deconspirată şi de coraportul numeric al şcolilor cu predare în limba română (moldovenească, în documentele sovietice) şi al celor cu predare în limba rusă, care aveau un raport numeric eronat în comparaţie cu structura etnică a republicii: în aşa mod, în anul de învăţământ 1945-1946 în judeţul Bălţi funcţionau 12 şcoli medii, dintre care doar 4 erau şcoli cu predare în limba română[29].

Instituţiile de învăţământ superior au reuşit să realizeze totuşi aceste planuri de admitere (în medie de 1300 studenţi pe an[30]), inclusiv în anii foametei. Regimul a contribuit şi a creat circumstanţe favorabile pentru completarea contingentelor de studenţi prin importul de tineri alogeni, creând astfel o comunitate studenţească eterogenă din punct de vedere etnic, mult în defavoarea elementului românesc (*Tabel 2*). Şi din punct de vedere social aceste corpuri studenţeşti erau alcătuite din elemente diferite, dar cu predominarea studenţilor din familii de funcţionari în proporţie de la 44% la Institutul Pedagogic din Chişinău[31] şi până la 65-70% la Universitatea de Stat[32] şi Conservator[33]. Foarte puţini studenţi proveneau din familii de „ţărani individualişti", dar şi din cele de ţărani colhoznici şi muncitori.

---

[25] Alexăndreanu-Sîtnic Zinaida. Potenţialul ştiinţifico-instructiv din Moldova postbelică (1944-1950). În: *Revista de Istorie a Moldovei*, Chişinău, nr. 3-4, 1997.
[26] ANRM, F. 3186, inv. 1, d. 6, f. 54.
[27] Ibidem.
[28] AOSPRM, F. 51, inv. 4, d. 334a, ff. 34-35.
[29] AOSPRM, F. 51, inv. 4, d. 334a, ff. 34-35.
[30] ANRM, F. R-2991, inv. 1, d. 14, f. 1.
[31] ANRM, F.1961, inv.1, d. 33, f. 12. (nr. de studenţi la începutul sesiunii de iarna).
[32] ANRM, F. 3186, inv. 1, d. 10, f. 60.
[33] ANRM, F. 3050, inv. 1 a, d. 8, ff. 7-8.

Tabel 2

Structura etno-naţională a contingentului de studenţi ai instituţiilor de învăţământ superior din RSS Moldovenească în anul 1946-1947

Instituţia	TOTAL (nr.)	Naţionalităţi									
		Moldoveni		Ruşi		Ucraineni		Evrei		Alte naţionalităţi	
		nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%	nr.	%
Institutul Pedagogic din Chişinău[34]	**415**	152	36,6%	104	25,0%	39	9,3%	108	26,0%	12	2,9%
Institutul Învăţătoresc din Tiraspol[35]	**251**	116	46,2%	37	14,7%	–	–	18	7,2%	62	24,7
Institutul Învăţătoresc din Bălţi[36]	**239**	125	52,3%	56	23,4%	–	–	31	12,9%	27	11,3%
Institutul Agricol din Chişinău[37]	**581**	62	10,6%	365	62,8%	71	12,2%	66	11,4%	17	2,9%
Institutul de Medicină din Chişinău[38]	**1144** (1141)	91	7,97%	518	45,4%	133	11,6%	348	30,5%	51	4,4%
Conservatorul de Stat din Chişinău[39]	**135**	26	19,2%	43	32,1%	25	21,2%	40	27,5%	2	1,8%
Universitatea de Stat din Moldova[40]	**374**	39	10,4%	207	55,3%	39	10,4%	76	20,3%	13	3,4%
TOTAL	**3136**	**611**	**19,5%**	**1330**	**42,4%**	**307**	**9,7%**	**687**	**21,9%**	**184**	**5,8%**

Calitatea contingentului studenţesc al şcolilor superioare din RSS Moldovenească, dar şi numărul mic de studenţi, adunaţi cu mare dificultate, împreună cu ceilalţi factori enunţaţi mai sus, au determinat politica şi atitudinea autorităţilor de stat şi de partid faţă de această categorie a populaţiei orăşeneşti în perioada postbelică, inclusiv în perioada foametei (1946-1947).

[34] ANRM, F. 1961, inv. 1, d. 33, f. 12.
[35] AOSPRM, F. 51, inv. 4, d. 332, f. 42.
[36] Ibidem, f. 40.
[37] ANRM. F. R-1933, inv. 2, d. 6, ff. 78, 103.
[38] ANRM, F. R-3059, inv. 1, d. 105, f. 8, 53.
[39] ANRM, F. 3050, inv. 1 a, d. 3, f. 1; ANRM, F. 3050, inv. 1, d. 9, f. 44.
[40] ANRM, F. 3186, in. 1, d. 10, f. 59 (situaţia la 1 iulie 1947).

Informaţiile din documentele din arhivă care acoperă politica faţă de studenţii din instituţiile de învăţământ superior din Moldova Sovietică în perioada de după război converg către concluzia că regimul sovietic a promovat o stratagemă bicefală faţă de aceşti studenţi, ansamblul de acţiuni şi măsuri care-i priveau pe studenţii din instituţiile moldoveneşti după război, şi mai ales în perioada foametei, s-a încadrat perfect în tactica „pâine şi circ".

Problema restabilirii sistemului de învăţământ superior era una generală pentru întreaga Uniune Sovietică către sfârşitul războiului sovieto-german. Deja către 8 septembrie 1944 a fost înfiinţată o comisie a CC al PC(b) din Uniunea Sovietică, abilitată să elaboreze un plan complex de măsuri de îmbunătăţire a condiţiilor materiale şi de trai ale studenţilor din şcolile superioare. Planul comisiei CC trasa sarcini pentru structurile guvernului sovietic şi dispunea organizarea alimentaţiei şi aprovizionării studenţilor cu produse alimentare şi mărfuri industriale, organizarea serviciilor medicale pentru studenţi şi a timpului liber al studenţilor, asigurarea instituţiilor de învăţământ cu materiale didactice, precum şi construcţia blocurilor de studii şi a căminelor[41]. În baza acestui plan, Comisariatul Poporului pentru Comerţ al URSS a emis un ordin prin care se urmărea reglementarea sistemului de alimentaţie a studenţilor: în primul rând, fondurile pentru alimentaţia studenţilor urmau să se aloce cu destinaţie specială, iar cartelele alimentare să se materializeze în mod egal cu cele ale muncitorilor din ramurile de bază ale industriei[42].

Aşa cum era tradiţional în sistemul nomenclaturii sovietice, problema condiţiilor materiale şi de trai ale studenţilor a devenit prin extindere şi preocuparea organelor republicane de partid şi de stat[43]. Mai ales că şi autorităţile republicane erau interesate să îmbunătăţească condiţiile materiale şi de trai ale studenţilor şcolilor superioare, ori condiţiile de după război revendicau o asemenea grijă, inclusiv pentru că sistemul învăţământului superior era în plină devenire şi locuitorii RSS Moldoveneşti trebuiau convinşi şi motivaţi să se înscrie într-o şcoală străină lor. Doar că documentele emanate de oficialităţile de stat şi de partid probează un interes mai mare pentru probleme ce ţin de cămine şi blocuri de studii, aşa precum identificarea clădirilor mai puţin distruse de război în oraşele reşedinţe de şcoli superioare, pentru a le transforma în cămine studenţeşti, distribuirea resurselor logistice pentru reparaţia căminelor, aprovizionarea lor cu strictul necesar pentru cazarea studenţilor şi crearea condiţiilor de trai în cămine etc.[44]. Problema alimentaţiei

---

[41] Круглянский М.Р. Высшая школа СССР в годы Великой Отечественной войны. М., 1970, pp. 132–134.

[42] Харинина Л.В., Харинин А.И. Социальное обеспечение студентов высших учебных заведений в 1945–1953 годах (по архивным материалам Нижнего Поволжья). În: Вестник ВолГУ. Серия 7. Философия. Социология и социальные отношения. 2013. № 1 (19), pp. 110-111.

[43] Pentru detalii: Istoria Universităţii de Stat din Moldova / Ion Eremia (coord.), Anatol Petrencu, Liliana Rotaru (et.al). Chişinău: CEP USM, 2016.

[44] AOSPRM, F. 51, inv. 3, d. 242, f. 27-28; AOSPRM, F. 51, inv. 3, d. 267, ff. 80.

studenţilor rămânea una auxiliară, autorităţile indicând conducătorilor institutelor din Chişinău, Bălţi şi Tiraspol să deschidă cantine studenţeşti pe lângă instituţiile pe care le administrau, pentru a simplifica alimentarea studenţilor prin intermediul sistemului de cartele[45].

Periodic, autorităţile guvernamentale şi de partid organizau controale ale condiţiilor de trai şi studiu ale studenţilor, demonstrând aceeaşi preocupare pentru starea căminelor şi a corpurilor de studii. Astfel, Secţia şcoli a CC al PC(b) al Moldovei, solicitând Comisarului Poporului pentru Învăţământ al RSS Moldovenească un raport asupra activităţii didactice a şcolilor superioare în anul de învăţământ 1944-1945, atenţiona să se verifice în mod special „condiţiile materiale ale instituţiilor/corpurile de studiu, utilajul didactic, gradul de asigurare cu manuale, cămine, cantine, gospodării agricole auxiliare/”[46], iar problema alimentaţiei rămânea încă uşor neglijată. La rândul său, instructorul Secţiei Şcoli care a redactat o notă informativă pe aceeaşi temă, pentru Secţia Agitaţie şi Propagandă a CC al PC(b) al Moldovei, doar semnala faptul că Institutul Pedagogic din Chişinău a deschis o cantină pentru 400-500 de persoane, că reparaţia clădirii se tergiversează prea mult şi că instituţia nu dispunea de niciun fel de rezerve de produse alimentare. Totodată, consemnând, fără argumente statistice, faptul că *Asociaţia restaurantelor* (*Трест ресторанов*) aproviziona cantina studenţească cu produse alimentare conform normelor stabilite. De asemenea, se indica asupra lipsei unei cantine studenţeşti la Conservatorul de Stat, fără a specifica cum şi unde se alimentau studenţii acestei instituţii[47]. Situaţia cea mai avantajoasă, conform informaţiilor incluse în raport de nomenclaturist, o aveau studenţii de la Institutul Agricol din Chişinău care pe lângă faptul că aveau o cantină reparată (interior văruit şi sticlele puse în geamuri), asigurată cu utilaje şi tacâmuri, mai avea şi rezerve de legume şi cartofi pentru iarnă. Institutul Agricol asigura alimentaţia studenţilor cu 3 mese pe zi – prânz pe cartelă, iar dejunul şi cina din contul produselor obţinute din gospodăria auxiliară şi de pe loturile experimentale[48]. Probabil că autorităţile încă nu se arătau îngrijorate de alimentaţia studenţilor în 1944-1945, pentru că pe de o parte, în oraşele de după război, după tradiţie, mai veneau ţăranii-proprietari de pământuri din apropie şi îşi vindeau marfa la preţuri accesibile, inclusiv pentru studenţi, iar pe de altă parte părinţii şi rudele mai puteau asigura viaţa unui student la oraş.

Odată cu intensificarea foametei din 1946-1947 şi odată ce deficitul de produse alimentare a atins cote alarmante, autorităţile republicane au înteţit controlul asupra executării hotărârilor cu privire la îmbunătăţirea condiţiilor materiale şi de trai ale studenţilor şi au adoptat măsuri pentru asigurarea alimentaţiei studenţilor.

---

[45] Sistemul de cartele a funcţionat în RSS Moldovenească în perioada 10 mai 1944 – 14 decembrie 1947.

[46] AOSPRM, F. 51, inv. 3, d. 267, f. 63.

[47] Ibidem, f. 110.

[48] Ibidem, f. 111.

În acest sens, hotărârea Consiliului de Miniştri al RSS Moldovenească *Cu privire la aprobarea fondurilor de făină, crupe şi paste făinoase la preţuri de piaţă pentru luna septembrie 1946*, statua că studenţii vor primi zilnic pe cartelele alimentare o cantitate de 500 grame de pâine, fiind în aceeaşi categorie cu învăţătorii, medicii, agronomii, mecanicii, conducătorii de şantiere, inginerii şi alţii, „inclusiv cei din raioanele din stânga Nistrului”[49]. De asemenea, invocând „situaţia foarte dificilă, care s-a creat în republică în urma secetei şi a recoltei proaste”, autorităţile republicane au solicitat Consiliului de Miniştri al URSS să elibereze elevii şi studenţii instituţiilor de învăţământ din RSS Moldovenească (inclusiv şcolile superioare) de plata taxei de studiu pentru anul de studiu 1946-1947[50].

Până în toamna lui 1946 autorităţile de stat şi de partid urmăreau doar „să ţină sub control” procesul de organizare a cantinelor studenţeşti şi a alimentaţiei studenţilor prin materializarea cartelelor alimentare, însă primele luni ale anului de învăţământ 1946-1947 au indicat asupra pericolului compromiterii procesului de creare a învăţământului superior moldovenesc. În această situaţie, Consiliul de Miniştri al RSS Moldoveneşti au adoptat două hotărâri *Cu privire la susţinerea institutelor pedagogic şi învăţătoreşti* din 3 octombrie 1946[51] şi *Cu privire la măsurile de îmbunătăţire a condiţiilor materiale şi de trai ale studenţilor instituţiilor de învăţământ* din 30 decembrie 1946[52], care au vizat direct condiţiile de trai şi alimentaţia studenţilor. Guvernul republican obliga ministerele responsabile – ministerul comerţului, cel al industriei cărnii şi laptelui şi ministerul industriei alimentare să organizeze alimentarea studenţilor din şcolile superioare cu câte două mese pe zi în cantinele acestor instituţii. Mai mult decât atât, autorităţile ministeriale erau angajate să asigure aprovizionarea la timp şi fără întârziere a cantinelor studenţeşti cu cele mai bune şi proaspete produse alimentare – o parte importate din RSS Ucraineană şi altă parte din rezervele republicane. Instituţiile de învăţământ trebuiau să contribuie şi ele la aprovizionarea cantinelor studenţeşti cu produsele alimentare pe care le obţineau din gospodăriile auxiliare, pe care le deţineau obligatoriu după război fiecare şcoala superioară.

Situaţia economică complicată de după război condiţiona o aprovizionare dificilă şi proastă a cantinelor studenţeşti, iar produsele alimentare uneori nici nu ajungeau la destinaţie. Informaţiile extrem de lapidare asupra condiţiilor de trai şi materiale ale studenţilor, prezentate de autorităţile şcolilor superioare în rapoartele anuale de activitate, ne fac să concluzionăm că şi aşa puţinele produse alimentare livrate cantinelor studenţeşti prin fondurile speciale erau de calitate joasă sau, în general, produsele de bază erau înlocuite cu substituenţi. De exemplu, în loc de pâine se livrau biscuiţi, covrigi, făină, praf de ou sau alte produse făinoase, zahărul

[49] ANRM, F. R-2991, inv. 1, d. 14, ff. 127-128.

[50] Ibidem, ff. 147. Solicitarea va rămâne mult timp fără răspuns, iar studenţii şcolilor superioare din RSS Moldovenească vor fi eliberaţi de taxa de studii abia în anul 1949.

[51] ANRM, F. R-2991, inv. 1, d. 14, ff. 197-199.

[52] ANRM, F. 2848, inv. 22, d. 33, ff. 198-202.

era înlocuit cu produse de patiserie, dulceţuri etc., iar legumele şi fructele proaspete erau înlocuite cu conserve, murături sau fructe uscate[53].

Până în toamna anului 1946 autorităţile republicane treceau sub tăcere sesizările subtile şi moderate ale directorilor instituţiilor de învăţământ despre proasta organizare şi calitatea mai mult decât modestă a alimentaţiei studenţilor în cantinele studenţeşti. Caracterul agresiv al înfometării din vara şi toamna anului 1946, însă, a influenţat în mod negativ admiterea în instituţiile de învăţământ superior şi a făcut să crească rata abandonului academic al studenţilor din toţi anii, dar mai ales a celor înmatriculaţi în anul I, fapt care periclita consolidarea sistemului de învăţământ superior. Pentru că după restabilirea puterii sovietice în Basarabia prioritar pentru autorităţi era pregătirea cadrelor didactice pentru învăţământul general, citãm un fragment dintr-un raport, prezentat Ministerului Învăţământului de către Institutul Învăţătoresc din Tiraspol, care exprimă gravitatea problemei: „În conformitate cu planul Ministerului Învăţământului al RSSM institutul trebuia să admită în anul I – 175 persoane. Au fost înmatriculate 172 persoane, inclusiv 96 care au terminat cursurile de pregătire şi 86 persoane – prin admitere liberă. […] Însă, către începutul anului de învăţământ, 5 persoane înmatriculate la anul I nu s-au prezentat la institut şi încă 8 dintre cele înmatriculate la anul II. De fapt, am început anul de învăţământ cu 167 studenţi la anul I şi 102 la anul II. […] Am încheiat anul de învăţământ cu 129 studenţi la anul I şi 95 persoane la anul II. Pe parcursul anului de învăţământ [1946-1947 *n.n.*] au abandonat studiile 52 de persoane: 43 de la anul I şi 7 de la anul II. Cauzele abandonului: 13 persoane s-au transferat în alte instituţii de învăţământ, 8 au fost exmatriculate pentru nereuşită academică, 2 persoane au invocat motive de sănătate, 8 din cauza situaţiei familiale şi 21 de persoane au abandonat arbitrar”[54].

În aşa mod, 28 la sută din cei 282 de studenţi care îşi făceau studiile la Institutul din Tiraspol au abandonat pe parcursul anului de învăţământ 1946-1947. Autorii raportului au declarat mai multe cauze ale abandonului, punând accentul pe motivele generale şi perene ale mişcării contingentelor de studenţi, cum ar fi transferul în alte instituţii de învăţământ, nereuşita academică, absolvirea (mai ales dacă ţinem cont că studiile în institutele învăţătoreşti erau de 2 ani), precum şi altele. Ne sunt clare şi, fără îndoială, de înţeles raţiunile autorităţilor instituţionale: pe de o parte, şcoala sovietică trebuia să demonstreze „superioritatea sistemului socialist asupra celui capitalist” şi toţi trebuiau să raporteze doar succese în procesul de construire a societăţii socialiste în RSS Moldovenească, pe de alta, raportorii trebuiau să rămână loiali, vigilenţi şi adaptabili, uneori până la cinism, pentru a-şi păstra funcţiile şi posturile şi a rămâne în casta celor privilegiaţi.

Totuşi, problema abandonului academic trebuia soluţionată şi în primul rând identificate cauzele reale ale fenomenului. Astfel, printre altele şi în compartimente

[53] Arhiva de Stat. Filiala Tiraspol, F. 225, inv. 1, d. 13 , f. 4, 5, Протоколы Ученого Совета за 1946 г.

[54] Ibidem, f. 6.

care de multe ori nu se referă la studenţi, autorităţile Institutului din Tiraspol vor consemna destul de subtil faptul că cei mai mulţi studenţi care au abandonat studiile în anul respectiv sunt „de pe malul drept al Nistrului / Basarabia/" şi pe lângă faptul că sunt slab pregătiţi pentru studiile superioare, „dificultăţile cu caracter material şi condiţiile de trai" i-a determinat să abandoneze studiile la Institut[55]. Situaţia era similară şi la celelalte instituţii de învăţământ superior din Chişinău şi Bălţi. Directorul Institutului Pedagogic din Chişinău menţiona faptul că „în ce priveşte admiterea studenţilor la anul I, toate facultăţile s-au ciocnit, de dificultăţi considerabile în anul 1946-1947, greutăţi care nu au putut fi depăşite. Cu mare dificultate am îndeplinit planul de admitere, dar nu am putut păstra contingentele de studenţi până la sfârşitul anului de învăţământ": 30 de studenţi din cei 131 care îşi făceau studiile la anul I – au abandonat studiile pe parcursul anului (au fost înmatriculaţi la studii 150 de studenţi, dar 19 studenţi nu s-au prezentat la institut către începutul anului). Autorul documentului indica că 1/3 din studenţii au abandonat din cauza lipsei de mijloace, circa 10 la sută din cauza stării de sănătate sau deces şi mai bine de 10 la sută din cauza că s-au angajat la un loc de muncă pentru a-şi asigura existenţa[56]. De asemenea, conducerea Institutului Pedagogic considera că o mare parte a studenţilor au abandonat studiile din cauza „nivelului slab de pregătire în liceele româneşti" (!), precum şi că „nu sunt asiguraţi din punct de vedere material, iar părinţii şi rudele nu au posibilitatea să-i ajute" etc. O rată mare a abandonului academic (circa 28 la sută) se păstra şi la Institutul Agricol[57].

Sesizările atente, confuze şi de cele mai deseori conjuncturiste ale autorităţilor instituţionale sunt completate de mărturiile unor persoane care şi-au făcut studiile superioare în perioada respectivă. Profesorul Ion Osadcenco, student în perioada postbelică, mărturisea în 1989, că din cei opt studenţi din Cahul, trei băieţi şi cinci fete, veniţi în anul 1946 să facă filologie la Universitate, şi-au continuat studiile doar băieţii, iar „fetele au făcut studii doar până în noiembrie, apoi au abandonat Universitatea şi s-au întors acasă, pentru că foametea cosea la stânga şi la dreapta locuitorii capitalei"[58].

În aşa mod, fenomenele care, în toamna anului 1946, periclitau anume existenţa şcolii superioare moldoveneşti, au determinat autorităţile de stat să aprobe decizii mai convingătoare cu privire la aprovizionarea cantinelor şi alimentaţiei studenţilor. Sovietul de Miniştri indica în hotărârea sus-numită asupra obligativităţii materializării complete a fondurilor destinate procurării produselor alimentare pentru studenţi. Pentru verificarea îndeplinirii indicaţiilor, Consiliul de Miniştri obliga Ministerul Comerţului al RSS Moldoveneşti „să instituie şi să organizeze controlul zilnic asupra selectării produselor alocate, asupra calităţii hranei studenţilor, asortimentului de bucate pregătite şi stării igienico-sanitară a cantinelor"[59].

---

[55] Ibidem.
[56] ANRM, F. 1961, inv. 1, d. 33, ff. 11-12.
[57] ANRM, F. 1933, inv. 2, d. 8, f. 8.
[58] Лупан Илие, Op. cit., p. 73.
[59] ANRM, F. 2848, inv. 22, d. 33, ff. 198.

Reţinem, chiar şi din documentele cu caracter oficial, faptul că hrana studenţilor nu era nici variată, nici calorică, dar nici suficientă. În aşa fel, conform prescrierilor guvernamentale, cantinele studenţeşti trebuiau aprovizionate cu legume, dar sortimentul lor se reducea la varză şi cartofii. Fructele proaspete nici nu erau prevăzute în alimentaţia studenţilor, iar fructele uscate cu care trebuiau aprovizionate cantinele, fie nu ajungeau în alimentaţia studenţilor, fie erau folosite pentru prepararea compotului. De remarcat faptul că fondurile destinate cantinelor studenţeşti nu prevedeau procurarea produselor cum ar fi carne, peşte, lactate sau altele care ar fi asigurat studenţilor necesarul de proteine. Totuşi Consiliul de Miniştri a obligat *Ministerul industriei cărnii şi laptelui* să aloce cantinelor studenţeşti din RSS Moldovenească cartilaje şi oase din fonduri pe care autoritatea trebuia să le identifice[60].

Această „varietate" de produse alimentare cu care Consiliul de Miniştri intenţiona să hrănească tinerii studenţi, precum şi calitatea lor calorică, dezvăluie caracterul şi intenţiile reale ale politicii alimentare a regimul faţă de studenţii din Moldova Sovietică în timpul foametei. Pe lângă faptul că alimentaţia studenţilor nu era nici diversificată şi nici nu putea asigura o alimentaţie calitativă şi calorică, reţinem din document şi faptul că volumul de produse prevăzute de autoritatea guvernamentală erau şi insuficiente pentru asigurarea alimentaţiei puţinilor studenţi din şcolile superioare.

Conştient că alimentaţia pe bază de cartele alimentare nu era suficientă pentru subzistenţa studenţilor, guvernul a dispus ca în toate instituţiile de învăţământ superior să fie organizate magazine, care să le vândă studenţilor la aşa-zisele *preţuri comerciale*[61], ceai, cafea, gustări calde şi reci, pateuri cu carne şi tartine.

O altă sursă de aprovizionare a cantinelor studenţeşti cu produse alimentare erau gospodăriile auxiliare pe care erau obligate să le întreţină toate instituţiile de învăţământ superior din RSS Moldovenească. Institutului Agricol din Chişinău i s-a distribuit o gospodărie auxiliară din momentul restabilirii lui în oraşul Soroca. Prin Hotărârea Sovietului Comisarilor Poporului al RSS Moldovenească şi a CC al PC(b) al Moldovei din 27 iulie 1944, Institutul a primit câteva gospodării auxiliare în judeţul Soroca (Vasilcău-Trifăuţi, şi gospodăria nr. 1 a Tehnicumului Agricol din Soroca), împreună cu tot inventarul mobil şi imobil, construcţiile auxiliare, depozite, utilaje şi producţia agricolă care era depozitată la moment. Pentru prelucrarea pământurilor, institutul a mai primit tehnică agricolă (tractoare, camioane, combaine) şi „100 de ştiubeie din prisăcile fără stăpân" din Zguriţa[62]. La revenirea la Chişinău, Institutul Agricol dispunea de 2227 ha de pământ arabil, utilizat în scopuri didactice şi ştiinţi-

[60] Ibidem.

[61] Sovietul Comisarilor Poporului din URSS a permis în 1941, paralel cu vânzarea pâinii pe cartele, organizarea comercializării păinii la preţuri mai ridicate fără cartele (pâine comercială). Numărul de magazine comerciale care funcţionau numai în oraşe era limitat de stat. Aceste magazine realizau şi alte mărfuri şi produse.

[62] AOSPRM, F. 51, inv. 2, d. 9 - p. I, ff. 126.

fice, dar produsele alimentare de pe aceste gospodării erau utilizate, inclusiv, pentru alimentaţia studenţilor, profesorilor şi a personalului auxiliar[63].

Şi Institutul Pedagogic din Chişinău deţinea o gospodărie auxiliară complexă cu 16 ha de livadă, 8 ha de vie, 14 ha de pământ arabil, 2 ha de grădină, care erau prelucrate şi întreţinute de studenţi şi muncitorii sezonieri[64]. Pentru a asigura venituri din aceste terenuri agricole, au fost repartizate „2 camioane, 2 căruţe şi două sănii şi o pereche de cai de tracţiune. […] În anul trecut (anul secetos) gospodăria auxiliară a dat un venit de 15 000 ruble. […] toată roada din această gospodărie auxiliară este folosită pentru îmbunătăţirea alimentaţiei cadrelor didactico-ştiinţifice şi a studenţilor institutului”[65] .

Alte instituţii de învăţământ superior însă nu aveau gospodării auxiliare: Universităţii de la Chişinău, de exemplu, i-a fost repartizată o gospodărie auxiliară în noiembrie 1946, dar a fost transmisă peste puţin timp Direcţiei căilor ferate Chişinău[66]. În cazul Instituitului Învăţătoresc de la Tiraspol, autorităţile orăşeneşti au tergiversat alocarea unei gospodării auxiliare pe toată perioada examinată, instituţia fiind lipsită de o sursă de aprovizionare a cantinelor studenţeşti[67]. Nici Institutul Învăţătoresc de la Bălţi nu deţinea vreo gospodărie auxiliară, dar directorul instituţiei susţinea în anul 1949 că „nici nu este nevoie de una [...] pentru că studenţii se alimentează în cantina Direcţiei orăşeneşti de comerţ”[68]. Conservatorul de Stat nu dispunea de cantină studenţească, dar nici gospodărie auxiliară de unde şi-ar fi putut asigura studenţii cu produse alimentare[69].

În aşa mod, guvernul încerca să organizeze alimentaţia studenţilor în cantinele studenţeşti prin intermediul sistemului de cartele din mai multe surse: din contul fondurilor alocate anual instituţiilor pentru alimentaţia studenţilor; din produsele alimentare pe care le obţineau instituţiile de învăţământ din gospodăriile auxiliare pe care le deţineau şi din „alte fonduri” pe care trebuiau să le identifice instituţiile şi asociaţiile responsabilizate de Consiliul de Miniştri cu aprovizionarea cantinelor studenţeşti. S-ar părea că cumulul de surse de asigurare a alimentaţiei studenţilor prin cartele în cantine, completat de alte posibilităţi de a se alimenta în magazinele comerciale sau la piaţa orăşenească, aşa cum indică documentele oficiale, trebuiau să le asigure studenţilor o alimentaţie suficientă, cel puţin.

Care era situaţia reală a alimentaţiei studenţilor în anii foametei?

În primul rând, doar câteva instituţii au deschis cantine studenţeşti, aşa cum prevedeau deciziile Sovietului de Miniştri şi ale CC al PC(b) al Moldovei. Din

---

[63] AOSPRM, F. 51, inv. 3, d. 267, f. 80 verso.

[64] ANRM, F. 1961, inv. 1, d. 33, f. 4.

[65] AOSPRM, F. 51, inv. 3, d. 267, f. 69.

[66] AOSPRM, F. 51, inv. 4, d. 330, f. 55.

[67] Arhiva de Stat. Filiala Tiraspol, F. 225, inv. 1, d. 35, f. 41.

[68] ANRM, F. 3143, inv. 1, d. 52, ff. 88.

[69] ANRM, F. 3050, inv. 1, d. 9, 35.

motive clar obiective, dispoziţiile şi directivele autorităţilor nu puteau fi acoperite atât de simplu. În acest sens, primul rector al Universităţii de Stat din Moldova I.G. Leonov susţinea într-un demers că: „Nu pot spune că guvernul şi CC al PC(b) al Moldovei nu se interesează de problemele Universităţii. […] dar cu părere de rău, acest interes se materializează doar în numărul deciziilor adoptate. […] care sunt multe, dar, cu regret, nimeni se preocupă şi de realizarea lor”[70]. În aşa mod, autorităţile universitare aşa şi nu au putut deschide o cantină din lipsă de spaţii adecvate şi studenţii Universităţii luau prânzul la cantina Ministerului de interne[71]. Studenţii Universităţii erau asiguraţi doar cu o singură masă pe zi din cauza insuficienţei de produse alimentare. În nota informativă din 28 februarie 1947, rectorul Universităţii raporta CC al PC(b) al Moldovei despre îndeplinirea hotărârii Consiliului de Miniştri al RSS Moldoveneşti din 30 decembrie 1946, specificând că „În ultimul timp calitatea a mai scăzut, deoarece cantina nu a mai fost aprovizionată cu legume. În locul celor 7200 kg de cartofi /calculat câte 9 kg de cartofi pentru fiecare student pe lună/, cantina a primit doar 530 kg. De asemenea, cantinei nu i s-au livrat nici cartilaje, nici oase şi nici fructe uscate”[72].

Universitatea, de asemenea, nu putea contribui în vreun fel la suplimentarea produselor alocate de autorităţile abilitate pentru alimentaţia studenţilor, deoarece nu dispunea de o gospodărie auxiliară. Un şir de factori obiectivi nu au permis Universităţii să deschidă niciun magazin de unde studenţii şi-ar fi putut procura alimente sau mărfuri industriale.

Studenţii originari din Chişinău, susţinea autoritatea universitară, erau într-o situaţie mai favorabilă decât cei nerezidenţi, or cei dintâi îşi puteau materializa cartelele alimentare împreună cu ceilalţi membri ai familiilor lor după locul de reşedinţă, având produsele, deşi foarte puţine, dar asigurate. În schimb, studenţii din afara oraşului erau nevoiţi să predea cartelele alimentare la cantina la care erau arondaţi, dar această cantină fiind prost asigurată cu produse alimentare, studenţii uneori nu primeau produse pe cartele luni întregi, aşa cum a fost în lunile ianuarie şi februarie 1947[73].

Din produsele pe care le primea de la organele abilitate cu aprovizionarea cantinei, Universitatea nu le putea asigura studenţilor decât o singură masă pe zi la prânz, fără vreo varietate de feluri, fără calorii şi de calitate îndoielnică. Mai mulţi foşti studenţi la Universitate îşi amintesc că ciorba pe care o primeau la cantină în loc de prânz „era atât de limpede, încât te puteai vedea ca în oglindă”, iar „piftia din organe sau oase şi sânge închegat avea un gust oribil şi putea fi îngurgitat doar rece”[74]. Reţinem din jurnalul scriitorul Alexei Marinat, student la Facultatea de Filologie a Universităţii, că la începutul anului 1947: „mănânc o dată pe zi, la masă –

[70] Apud, Istoria Universităţii de Stat din Moldova, Op. cit., pp. 34-35.
[71] AOSPRM, F. 51, inv. 4, d. 330, f. 1.
[72] Ibidem, f. 55.
[73] Ibidem.
[74] Лупан Илие, Op. cit., pp. 74, 75.

500 grame de apă chioară, în care, conform normei, ar trebui să plutească 20 grame de crupe (dar câte grame plutesc, nimeni nu ştie!); ar trebui supa să conţină 5 grame de grăsime, de care tare mă îndoiesc că sunt prezente: poate doar a cincea parte din cele prevăzute le sorb şi le gust. Pe lângă toate, combinaţia aceasta de nimicuri mai e şi nesărată! Hojma cer sare de la bucătăreasă! Iar pâine – câte 600 grame pe zi"[75]. Ca să nu-i „chinuie stomacul la lecţii" se trezeau cu colegii „pe la 5 dimineaţa – când tensiunea curentului electric e mai bunicică – şi fierbem la plita electrică un fel de terci, însă răruţ de tot (aceste momente sunt o mare fericire pentru noi, fiindcă nu totdeauna avem crupe)", „Iar seara ne gândim că totuna avem de dormit şi ne culcăm cu stomacul gol cu nădejdea că somnul va birui stomacul"[76].

Deşi rectorul Universităţii din Chişinău îşi exprima satisfacţia pentru faptul că studenţii puteau procura alimente la preţuri comerciale, indicând produse precum ceai, gustări reci şi calde, produse culinare etc. în bufetul organizat la Universitate de *Asociaţia cantinelor şi restaurantelor,* studenţii – martorii de atunci, susţin că la bufetul Universităţii a început a se vinde arpacaş de orez din primăvara lui 1947. O parte dintre ei susţin că autorităţile le-au suplimentat masa cu terci de abia din semestrul II, unii studenţi consideră că după decesul din cauza subnutriţiei a profesorului de limbi clasice Lotoţchii, alţii pun îmbunătăţirea hranei în legătură cu vizita „comisiei Kosâghin", însă toţi ei mărturisesc că erau gata să stea de pândă toată ziua la fereastra de la etajul doi al blocului de studii ca să prindă o porţie de terci, pentru că „bufetierul Leva" aducea doar 150-200 de porţii pentru circa 400 de studenţi[77].

Aceiaşi foşti studenţi în anii foametei susţin că primeau zilnic câte 600 de grame de pâine (deşi norma stabilită pentru septembrie 1946 era de 500 de grame) prin materializarea cartelelor, şi tot din primăvara anului 1947, odată pe săptămână li se mai vindea câte 300-500 grame de pâine la preţ comercial, care deşi era „o masă neagră cleioasă", era consumată pe loc. Această pâine comercială, precum şi alte produse care se vindeau la preţ comercial, erau livrate în cantităţi foarte mici şi se vindeau cu porţiile.

În ciuda limitării şi reglementării stricte, produsele şi mărfurile destinate studenţilor de multe ori nu ajungeau la destinaţie, pentru că responsabilii de distribuirea produselor alimentare şi mărfurilor încălcau de multe ori instrucţiunile legale şi aveau o atitudine formală faţă de aprovizionarea studenţilor. O bună parte a produselor destinate studenţilor ajungeau în sfera redistribuirii tenebre. Alexei Marinat, responsabilizat de rectoratul Universităţii să împartă pâinea comercială, înregistra în jurnalul pentru care a fost arestat de KGB că „Unii fură, iar alţii trebuie să răspundă! Dar fură, nu glumă, de la mic la mare. […] Cei mici fură câte puţin, după cum le e şi rostul, pişcă de unde pot câte oleacă, dar regulat, hap de aici, hap de acolo, fură noaptea, fură ziua, […] mai pe scurt, ei nici nu fură, ci apucă fără să se sinchisească sau să le fie ruşine. Iar cei care ocupă posturi fură mai mult, pe

[75] Marinat Alexei. Eu şi lumea. Proză documentară, Ediţia a III-a, Chişinău, Cartier, 2017, p. 6.
[76] Ibidem, p. 7.
[77] Лупан Илие, Op. cit., p. 74.

scară largă, după cum le e şi postul. […] Şefii, când fură, nici nu se gândesc că fură. Furtul pentru ei a devenit o deprindere ordinară şi este socotit drept conduită firească, ca şi cum aşa li s-ar cuveni după statut, după postul pe care îl ocupă. […] Din ceea ce-au furat mai fac cadouri pentru cei care stau asupra lor, se împart cu şefii superiori, ca să aibă susţinere în caz de ceva"[78].

Într-o altă formă, mai puţin transparentă, fenomenele descrise de studentul Alexei Marinat, sunt confirmate şi de şefii instituţiilor de învăţământ în rapoartele şi notele informative pe care le adresează superiorilor din învăţământ sau partid, dar aceste informaţii despre sustragerile de produse alimentare şi alte mărfuri destinate studenţilor, aveau, considerăm, mai degrabă scopul de a-i disculpa pe ei înşişi, decât de a sesiza autorităţile superioare, pentru că aceste sesizări nu erau urmate de acţiuni de coerciţie. În aşa mod, directorul Institutului de Medicină din Chişinău, semnala adunării de partid asupra cazurilor de înşelare a studenţilor la cântar la magazinul institutului, de sustragere a produselor alimentare de către lucrătorii magazinului, de falsificare a cartelelor alimentare etc., menţionând în acelaşi timp că „nu se întreprinde nicio măsură pentru contracararea acestor fenomene"[79]. În aceeaşi ordine de idei, direcţia Institutului Pedagogic din Chişinău a fost acuzată de mai multe ori de diferite fraude care compromiteau alimentaţia studenţilor în anii foametei: viitorii pedagogi fiind şi ei hrăniţi doar o dată pe zi cu alimente modeste, atât cantitativ, cât şi calitativ. Administraţia Institutului trecea nejustificat la pierderi produsele alimentare livrate cantinei studenţeşti, simula controlului asupra volumului şi sortimentului de produse care trebuiau să ajungă în alimentaţia studenţilor, nu avea un sistem de evidenţă a produselor alimentare obţinute din gospodăriile agricole auxiliare, pe care le şi mai distribuia fraudulos, acestea şi alte „păcate" creau condiţii pentru redistribuirea tenebră a produselor destinate alimentaţiei studenţilor[80]. Pentru exemplificare citäm dintr-o notă informativă, elaborată în urma verificării activităţii Institutului de către o comisie a CC al PC(b) al Moldovei: „conform declaraţiei adjunctului directorului tov. Gheorghi au fost aduse patru tone de cartofi. Din cele patru tone, două au fost depozitate pentru seminţe. La momentul controlului s-a dovedit că aproape o tonă a putrezit, celelalte două tone au fost distribuite studenţilor şi cadrelor didactice, dar nu există niciun document care ar dovedi cui au fost, de fapt, împărţiţi cartofii. Cert este faptul că aceşti cartofi nu au ajuns la cantină, în alimentaţia publică a studenţilor"[81].

Neregulile şi escrocheriile cuprindeau, după cum menţionase şi Alexei Marinat, tot sistemul care asigura alimentaţia studenţilor: de exemplu, Institutului Învăţătoresc din Tiraspol nu dispunea de o cantină proprie şi studenţii erau asiguraţi cu prânzuri de către Departamentul de Comerţ al Comitetului Executiv orăşenesc (*Горторг*). Cu toate că instituţia de învăţământ punea la dispoziţia Gortorg-ului

[78] Marinat Alexei, Op. cit., pp. 12-13.
[79] AOSPRM, F. 276, inv. 54, d. 2, ff. 20-21.
[80] AOSPRM, F. 51, inv. 3, d. 267, ff. 138-139.
[81] Ibidem.

încăperi, subsoluri pentru depozitarea produselor alimentare, utilaje, energie electrică, apă şi că studenţii trebuiau asiguraţi cu alimente conform categoriei a II-a de preţuri, adică cu un adaos comercial de 10%, Gortorg-ul vindea prânzurile studenţilor cu un adaos comercial de 35%[82].

În aceste condiţii, „bătălia" studenţilor pentru pâine şi hrană era una continuă şi le ocupa tot timpul: pentru a reuşi să-şi procure pâinea comercială care era scoasă în vânzare odată pe săptămână, să evite altercaţiile care se iscau în îmbulzeala de la coada după pâine şi să ajungă la lecţiile care începeau la ora 9, studenţii se trezeau la ora 4-5 dimineaţa. De asemenea, aceştia erau gata să-şi vândă obiectele personale necesare sau să găsească ceva ce ar putea fi vândut pentru a-şi cumpăra pâine sau alte produse din magazinele comerciale sau de la piaţă. Este simbolic cazul relatat de profesorul Ion Osadcenco, care găsind câteva potcoave în podul blocului de studii al Universităţii, le-a vândut la piaţă cu 1000 de ruble şi din banii câştigaţi a asigurat alimentaţia colegilor din camera de cămin pentru două săptămâni. Alţi studenţi transcriau conspecte pentru colegii lor din familii înstărite, alţii traduceau conspectele în română pentru studenţii care nu cunoşteau limba rusă şi primeau în schimb cartele alimentare pe care le puteau materializa sau, de cele mai dese ori, bani din care cumpărau produse de la piaţă[83].

Studenţii erau determinaţi de circumstanţele oraşului înfometat să-şi dobândească surse de existenţă suplimentare celor oferite de autorităţi. Deşi în memoriile lor, unii dintre ei susţin că „în timpul foametei cartelele au fost o salvare"[84], o realitate care de altfel nu poate fi trecută cu vederea, este greu de crezut că puţinul alimentar primit pe cartelă şi bursa pe care o primeau doar studenţii cu o reuşită academică bună, erau suficiente pentru a-şi asigura hrana necesară. Era deosebit de gravă situaţia studenţilor care veneau din localităţile rurale, care nu puteau conta pe susţinerea financiară sau cu alimente din partea familiilor lor.

Bursele studenţilor[85] erau diferite în funcţie de instituţia de învăţământ şi anul la care studia studentul şi varia de la 130[86] la 220 de ruble[87] (Pentru comparaţie sala-

---

[82] Arhiva de Stat. Filiala Tiraspol. F. 225, inv. 1, d. 35, f. 43-44.

[83] Лупан Илие, Op. cit., p. 73.

[84] Ibidem.

[85] Cuantumul burselor studenţilor din instituţiile de învăţământ pedagogice, agricole, medicale şi altele a fost stabilit prin Hotărârea Sovietului Comisarilor Poporului din 15 septembrie 1943 (valabile pe toată perioada postbelică) de la 140 ruble la anul I, până la 210 ruble pe lună în anul V şi se acorda studenţilor cu o reuşită academică bună. – http://istmat.info/node/20313. Dar arhivele oferă cifre diferite pentru bursa studenţilor din şcolile superioare din RSS Moldovenească, fapt straniu în condiţiile statului sovietic. În unele cazuri, aşa cum este cel de la Institutul Pedagogic din Chişinău, studenţii primeau bursă de 130 de ruble – sub minimumul indicat de Sovnarkom, în altele, aşa cum este cazul Institutului Învăţătoresc din Tiraspol, bursa erau mai mari decât limita de sus indicat de autoritatea unională: studenţii de la anul I luând o bursă de 220 ruble, iar cei de la anul II – de 240 ruble.

[86] ANRM, F. 1961, inv. 1, d. 6, f. 53.

[87] Arhiva de Stat. Filiala Tiraspol, F. 225, inv. 1, d. 41.

riul unui lector la Institutul Învăţătoresc de la Tiraspol în anul 1946 era de 1050-1200 de ruble, al unui lector superior de 1650-3750 ruble[88]). În acelaşi timp un prânz la cantina studenţească costa 5-6 ruble[89], preţul comercial al unui kilogram de pâine era de 9 ruble, iar o pâine la piaţă costa în anul 1946 de la 100 la 200 de ruble[90]. Pe lângă produsele alimentare, studenţii mai aveau nevoie şi de alte produse şi mărfuri, care implicau în mod direct banii din bursă. Deşi pot părea nechibzuite sau exagerate anumite cheltuieli în anul foametei, un student la Universitate făcea o socoteală a cheltuielilor pe care le făceau studenţii pe lună în anul de studii 1946-1947: „...situaţia e următoarea: venitul lunar e de 220 ruble. Pentru fumat cheltuim cam câte 100 ruble pe lună. Restul cheltuielilor: praf de dinţi – 3 ruble pe lună, cremă de ghete – 5 ruble, apă de colonie – 20 ruble, caiete – 2 ruble, la cinematograf de 4 ori pe lună – 30 ruble, pentru teatru, odată pe lună, – 10 ruble, tunsoarea – 7 ruble, dansuri, o dată pe lună, – 3 ruble, la concert, o dată pe lună, – 5 ruble, creioane – 3 ruble, cerneală – 5 ruble. În total, 93 ruble. Apar şi cheltuieli neprevăzute: se întâmplă să te duci la cinema sau la teatru cu o fată, se întâmplă să cumperi un pahar de seminţe de floarea-soarelui sau nişte bomboane… dar cu ce să trăim? Cu ce să ne îmbrăcăm?”[91].

Pe lângă faptul că mâncarea pe care o primeau studenţii la cantinele unde erau arondaţi era puţină, pregătită din produse fără calitate, lipsită de gust şi fără calorii mai era şi peste puterile de cumpărare a studenţilor, inclusiv a celor care aveau bursă maximă de 220 de ruble. Fie 5-6 ruble, costul unui prânz la cantina Institutului Învăţătoresc din Bălţi, fie 4 ruble, cât costa la cantina Institutului de Medicină din Chişinău, costul unei mese era prea mare pentru posibilităţile studenţilor şcolilor superioare moldoveneşti. De multe ori ei renunţau la masa asigurată de la cantina studenţească şi preferau să-şi pregătească singuri bucatele din produsele alimentare, deşi mai scumpe, dar de multe ori mai calitative, cumpărate de la piaţă. Studenţii consumau deseori doar o parte din porţia de pâine primită pe cartelă sau din produsele cumpărate la bufetul instituţiei la preţuri mai avantajoase, restul îl vindeau[92] şi îşi suplimentau resursele financiare obţinute din bursă. O altă sursă de „venit” pentru studenţii de la Chişinău era vânzarea mărfurilor industriale, de obicei haine, pe care le primeau contra cartelelor repartizate de comitetele sindicale ale instituţiilor[93]. Deşi preţurile la piaţă erau mult mai mari decât cele din magazinele comerciale „o pâine costă 130-140 ruble. Un kilogram de slănină – 200 ruble”[94], studenţii îşi mai diversificau mesele cu produse alimentare cumpărate de la piaţă: lapte, peşte sărat, legume, fructe şi altele[95].

---

[88] Arhiva de Stat. Filiala Tiraspol, F. 225, inv. 1, d. 28, f. 15.
[89] ANRM, F. 3143, inv. 1, d. 52. ff. 88.
[90] Лупан Илие, Op. cit., p. 77.
[91] Marinat Alexei. Op. cit., p. 17.
[92] Ibidem, p. 5.
[93] Лупан Илие, Op. cit., p. 74.
[94] Marinat Alexei, Op. cit., p. 6.
[95] Лупан Илие, Op. cit., p. 78; Grossu Iulian. Originea şi itinerariile unei promoţii. 1952. Chişinău: Bioritm, 2002, p. 11.

Alimentaţia insuficientă şi necalitativă a studenţilor, completată de frigul din căminele studenţeşti (unele camere nu aveau sticlă în geamuri, altele nu se încălzeau zile sau chiar săptămâni întregi), de lipsa condiţiilor elementare de trai şi igiena precară (autorităţile instituţionale se plângeau deseori că studenţii nu fac baie şi că „întreţin camerele în condiţii antisanitare”[96]) au avut consecinţe grave asupra sănătăţii studenţilor. Pe lângă epidemiile de pediculoză şi scabie, foarte frecvente în perioada postbelică, mai mulţi studenţi s-au îmbolnăvit de distrofie sau de tifos. Studenţii bolnavi erau, de obicei, izolaţi în izolatoare speciale şi hrăniţi suplimentar în cantinele studenţeşti sau primeau alimente suplimentare[97]. Sursele disponibile cercetării nu semnalează niciun caz de deces din cauza inaniţie printre studenţii şcolilor superioare moldoveneşti. De asemenea, o parte a studenţilor care au fost bolnavi, au primit foi de odihnă în casele de odihnă şi sanatorii[98].

Informaţiile din izvoarele de arhivă şi memoriile foştilor studenţi în anii foametei, ne permit să concluzionăm că statul sovietic, care s-a angajat să organizeze şi să finanţeze învăţământul superior în RSS Moldovenească, şi-a asumat, cel puţin formal, dar din motive bine intenţionate, şi organizarea şi asigurarea condiţiilor de viaţă şi de trai ale studenţilor din oraşele distruse de război. În anii înfometării populaţiei RSS Moldoveneşti, regimul a asigurat studenţilor cel puţin o masă pe zi în cantinele organizate pe lângă instituţiile de învăţământ superior, 600 grame de pâine repartizată pe cartelele alimentare, precum alte alimente la preţuri comerciale mult mai avantajoase decât cele de la piaţă. Unii studenţi chiar reuşeau să facă şi rezerve şi să susţină familiile lor de la sate cu produse alimentare.

Atitudinea atentă a autorităţilor sovietice faţă de această categorie demografic nesemnificativă a populaţiei orăşeneşti, în condiţiile lipsurilor şi greutăţilor postbelice şi mai ales a penuriei de alimente în anii foametei, se explică prin intenţia sovietică de a controla îndeaproape studenţii – un grup social tradiţional activ şi uşor „inflamabil”. De asemenea, faptul că autorităţile comuniste nu i-au lăsat pe cont propriu în condiţiile penuriei totale de produse alimentare în anii 1946-1947 şi că le-a asigurat un minimum alimentar în timp ce în zonele rurale foametea a secerat familii întregi, le-a permis studenţilor (prin „grija” statului) să nu se distragă de la „formarea” lor profesională şi mai ales ideologică, fapt confirmat direct de studenţii de atunci în memoriile lor[99].

CIRCENSES….

Preocupările pentru îmbunătăţirea traiului studenţilor şi măsurile întreprinse de autorităţile de stat şi de partid, precum şi a celor ale şcolilor superioare, aveau intenţii mult mai profunde decât propriu zis crearea condiţiilor de trai şi studiu pentru studenţii din RSS Moldovenească, fapt recunoscut şi indicat în documentele

[96] AOSPRM, F. 276, inv. 128, d. 4, f. 4.
[97] Лупан Илие, Op. cit., p. 75; AOSPRM, F. 276, inv. 128, d. 4, ff. 4-6-6 verso.
[98] ANRM, F. 1933, inv. 2, d. 21, ff. 26-27; Лупан Илие, Op. cit., p.74.
[99] Лупан Илие, Op. cit., pp.74-75.

oficiale ale şcolii superioare. Tocmai în acest sens, un funcţionar de la Universitate remarca în toamna anului 1946 faptul că „nu există infrastructură universitară de dragul infrastructurii" şi că orice pas întreprins în direcţia îmbunătăţirii patrimoniului instituţiilor de învăţământ, trebuie să fie o investiţie în educaţia studenţilor[100].

Dar, deciziile, de multe ori nematerializate sau materializate parţial, ale autorităţilor sovietice de a îmbunătăţi modul de viaţă şi de trai al studenţilor şcolilor superioare în perioada postbelică şi reglementarea, de cele mai deseori formală, a alimentaţiei studenţilor în perioada foametei din RSS Moldovenească, nu au fost suficiente pentru a menţine o bună parte a studenţilor în sălile de clasă, pierzând, în aşa mod controlul asupra formării lor profesionale şi ideologice, dar şi asupra comportamentului lor social. Era vorba mai ales de studenţii „de origine autohtonă/moldovenii", cărora li se atribuia „o cultură politică de un nivel foarte jos" şi „un nivel insuficient de instruire şi cultură generală"[101], aceste „neajunsuri" fiind determinate de faptul că „o bună parte a lor s-au aflat timp de trei ani pe teritoriile ocupate de invadatorii româno-germani"[102]. Aceste, precum şi alte calităţi determinându-i să abandoneze masiv studiile şi să deturneze misiunea autorităţilor.

Pe lângă creşterea numărului de studenţi care au abandonat studiile în această perioadă, cadrele didactico-ştiinţifice ale instituţiilor superioare semnalau intensificarea absentării studenţilor şi întârzierile la ore[103]. În toamna anului 1946, doar 50-60 la sută din studenţii Universităţii de Stat frecventau lecţiile, iar dacă sălile de clasă nu se încălzeau (au fost cazuri când nu s-a făcut focul două săptămâni în şir din lipsă de combustibil) lipseau şi mai mulţi[104]. Şi mai mulţi studenţi absentau la Institutul Pedagogic: la începutul semestrului doi al anului de învăţământ 1945-1946, frecventau orele doar 30% dintre studenţi. Deşi pe parcursul semestrului frecvenţa s-a îmbunătăţit, dar nu a depăşit 70 la sută[105]. În afara motivelor tradiţionale, studenţii invocau în această perioadă mai ales motive determinate de condiţiile materiale de trai şi de sănătate, iar o bună parte a lor s-au angajat la muncă pentru a-şi suplimenta veniturile.

Condiţiile de viaţă şi rata mare a absentării orelor, precum şi alte condiţii obiective, au influenţat reuşita academică a studenţilor, fapt recunoscut şi de autorităţile de partid[106]. Astfel „doar 38,5% din studenţii Universităţii învaţă bine şi foarte bine, iar peste 33% sunt restanţieri şi încă 12% nu s-au prezentat la examenele din sesiunea de iarnă 1946-1947"[107], specifica un funcţionar de la Universitatea din Chişinău. Reducerea semnificativă a performanţelor academice a fost specifică în

[100] AOSPRM, F. 276, inv. 127, d. 2, 13.
[101] ANRM, F. 1961, inv. 1, d. 33, f. 13.
[102] Arhiva de Stat. Filiala Tiraspol, F. 225, inv. 1, d. 14, f. 14.
[103] Ibidem, f. 16 verso.
[104] AOSPRM, F. 276, inv. 127, d. 2, f. 10.
[105] AOSPRM, F. 276, inv. 128, d. 4, ff. 18.
[106] AOSPRM, F. 276, inv. 54, d. 2, ff. 21.
[107] AOSPRM, F. 276, inv. 127, d. 2, ff. 88.

această perioadă şi pentru studenţii de la medicină, doar că reuşita nesatisfăcătoare a acestora a fost determinată şi de faptul că studenţii medicinişti au fost implicaţi în „lupta împotriva distrofiei" în toate spitalele din republică. Faptul participării studenţilor la tratarea bolilor specifice înfometării în 1946-1947 era trecut cu vederea în informaţiile cu caracter oficial, dar discuţiile din Consiliul Ştiinţific al Institutului „despre amânarea sesiunii din iarna anului 1946-1947" şi abordarea imposibilităţii „evaluării obiective a cunoştinţelor studenţilor în aceste condiţii"[108], converg către concluzia că, inclusiv, implicarea studenţilor de la medicină în tratarea bolilor provocate de foamete, prin scoaterea lor din procesul de studii, a condus la creşterea numărului de insuccese academice.

Abandonul şi absentarea orelor[109] sunt, în general, inerente învăţământului superior, dar acestea au atins cote alarmante în perioada foametei şi „o asemenea situaţie nu poate fi considerată satisfăcătoare"[110], mai ales dacă ţinem cont de numărul mic de persoane înmatriculate în şcoala superioară moldovenească. De asemenea, fenomenele respective influenţau indicatorii cantitativi şi calitativi pe care trebuiau să-i raporteze instituţiile de învăţământ CC al PC(b) al Moldovei, în aşa mod ele au devenit subiecte de dezbateri la nenumăratele şedinţe ale diferitor organe de conducere şi de partid ale instituţiilor de învăţământ.

Din procesele verbale ale acestor şedinţe desprindem că autorităţile considerau drept cauză principală a reducerii frecvenţei studenţilor la ore şi a reuşitei lor academice – „educaţia politico-ideologică insuficientă a studenţilor"[111]. Educaţia politico-ideologică a devenit dominanta preocupărilor autorităţilor instituţionale şi de partid şi laitmotivul care stătea la ordinea de zi a adunărilor de partid, a consiliilor ştiinţifice şi a catedrelor. Rapoartele anuale ale instituţiilor de învăţământ superior pe adresa Ministerului Învăţământului conţineau în mod obligator un compartiment despre activitatea politico-educativă. Adunările organizaţiei de partid puneau în discuţie cu regularitate acelaşi subiect, iar diferite structuri ale CC al PC(b) al Moldovei solicitau directorilor şcolilor superioare şi funcţionarilor ministeriali note informative despre activităţile politico-educative organizate cu indicarea rezultatelor obţinute pe anumite segmente. Toate autorităţile instituţionale, organizaţiile de partid, comsomolistă şi cea sindicală, şefii de catedre şi fiecare profesor în parte – toţi erau obligaţi să se angajeze plenar în educarea ideologică şi politică a studenţilor întregul an şi în fiecare zi, inclusiv în timpul liber al studenţilor.

---

[108] ANRM, F. 3059, inv. 1, d. 16, ff. 93-95.

[109] Conform Regulamentului de ordine internă în instituţiile de învăţământ superior, aprobat de Comitetul Unional al Şcolii Superioare la 20 martie 1943, studenţii erau obligaţi să frecventeze orele teoretice şi practice, iar şeful de grupă să facă însemnări zilnice în registrul de frecvenţa şi să raporteze zilnic decanului numărul de studenţi care au absentat orele şi cauzele. Studenţii care înregistrau mai multe absenţe erau sancţionaţi pentru încălcarea disciplinei de muncă cu mustrare, mustrare aspră şi exmatriculare.

[110] AOSPRM, F. 276, inv. 127, d. 2, ff. 88.

[111] AOSPRM, F. 276, inv. 54, d. 2, ff. 20 verso.

Conform instrucţiunilor organelor de partid, studenţii trebuiau să fie permanent şi continuu implicaţi în activităţi de educaţie ideologică şi politică. În primul rând, educaţia ideologică şi politică trebuia să fie intrinsecă formării lor profesionale. Indiferent de domeniul lor de studiu – de la cel umanist sau pedagogic şi până la cel ingineresc, medical sau agricol, indiferent de disciplina academică, profesorul era obligat să intercaleze teoria şi metodologia comunistă în procesul de predare a oricărei teme ştiinţifice, iar la examen, pe lângă materia de studiu, profesorul urma să evalueze şi gradul de educaţie ideologică a studentului. Cadrul didactic era constrâns să discute cu studenţii în timpul orelor „anumite aspecte ale ideologiei marxist-leniniste şi să le arate moduri de aplicare a acesteia într-un domeniu ştiinţific concret”[112]. În ierarhia criteriilor de evaluare a cunoştinţelor studenţilor la examen, pe poziţia a doua, după gradul de cunoaştere a materiei studiate, stătea criteriul „însuşirea metodologiei marxist-leniniste”[113]. Şi nu era suficient ca profesorul să evalueze doar teoria *marxism-leninismului,* aşa cum li s-a predat şi cum au învăţat-o studenţii din cărţi sau conspecte, profesorul trebuia să formuleze „asemenea întrebări care să scoată la iveală faţa adevărată a studentului”, adică era important să identifice dacă studentul „a asimilat metodologia, dacă a înţeles-o sau dacă teoria lui Marx-Lenin-Stalin este una şi, de exemplu, chirurgia este cu totul altceva, fără nicio legătură cu prima”[114]. Acesta era, de fapt, unul dintre obiectivele principale ale instituţiei de învăţământ superior sovietic, instituţie care pregătea „ingineri ai sufletelor umane”[115].

În afara orelor de curs, seminare şi laboratoare, studenţii erau antrenaţi în diferite cercuri ştiinţifice, care de obicei se organizau la toate facultăţile, iar în unele cazuri la toate catedrele de specialitate, precum şi la catedrele de ştiinţe ideologice[116]. Studenţii erau obligaţi să se înscrie şi să frecventeze cel puţin un cerc ştiinţific sau/şi un cerc organizat de catedrele ideologice.

De asemenea, o dată în săptămână, tutorii (numiţi curatori) grupelor academice organizau în mod obligator ore de informare politică (*политинформация*), care erau incluse în orarul lecţiilor. De cele mai dese ori, în timpul acestor ore, profesorii aduceau la cunoştinţa studenţilor informaţii despre politica internă şi internaţională curentă, desigur analizate prin prisma politicii şi adevărului sovietic.

În scopul continuării şi eficientizării educaţiei politice şi în afara orelor, instituţiile de învăţământ superior moldoveneşti au creat brigăzi de agitatori (*агитколлектив*). Astfel, la Institutul Pedagogic în anul 1946-1947 au fost create două brigăzi: una care era responsabilizată cu activitatea în cămin, şi cei 17 activişti (comsomolişti şi membri de partid) erau angajaţi să facă educaţie ideologică

---

[112] ANRM, F. 1961, inv. 1, d. 33, f. 36.
[113] ANRM, F.3059, inv. 1, d. 16, ff. 96-97.
[114] Ibidem.
[115] ANRM, F. 1961, inv. 1, d. 33, f. 36.
[116] Ibidem, ff. 32-36; Arhiva de Stat. Filiala Tiraspol, F. 225, inv. 1, d. 8, f. 14.

în fiecare cameră de cămin[117]. Mai mult decât atât, biroul de partid recomanda ca agitatorii să fie aleşi în aşa mod, încât măcar câte unul dintre ei să locuiască în fiecare cameră de cămin[118]. A doua brigadă, alcătuită din 20 de agitatori (oameni de ştiinţă membri de partid, dar şi apartinici), erau responsabili de educarea studenţilor în grupele academice. Agitatorii din ambele brigăzi erau instruiţi în mod special de două ori pe lună pentru a organiza o dată în săptămână convorbiri cu studenţii pe tematici care erau aprobate de biroul de partid al instituţiei. Tematicile se refereau la teme curente de politică internă sau internaţională, cum ar fi „Raportul lui V. M. Molotov la sesiunea Adunării Generale a ONU", „Despre ziua Constituţiei Staliniste", „Despre participarea sindicatelor la alegerile în Sovietul Suprem al RSS Moldovenească" şi altele[119], care trebuiau să inoculeze studenţilor superioritatea statului sovietic şi a regimului comunist.

În afara acestor „activităţi de informare politică", instituţia de învăţământ şi organizaţia de partid organiza pentru studenţi lecţii şi conferinţe pe teme politice şi ştiinţifice (se are în vedere ştiinţa marxist-leninistă) în afara orelor curriculare. Studenţii erau organizaţi să asculte rapoarte care efectiv se citeau în faţa auditoriului, pe teme cum ar fi „Cu privire la aniversarea a XXVIII-a a Comsomolului leninist", „Despre conţinutul ideologic al literaturii în legătură cu hotărârea CC al PC (b) din toată Uniunea cu privire la revistele „Zvezda" şi „Leningrad", „Viaţa şi activitatea lui I.V. Stalin", „Ce le-a dat puterea sovietică oamenilor muncii din Moldova?" şi alte teme care se pretau direct pe direcţia educaţiei ideologice. În anul de studii 1946-1947 studenţii Institutului Pedagogic din Chişinău fusese „invitaţi" la 18 lecţii şi conferinţe din această categorie de măsuri de educaţie politico-ideologică[120] [119].

Pentru a le ocupa tot timpul studenţilor şi a-i îndepărta de la grijile legate de viaţa cotidiană şi preocupările de a-şi obţine bucata de pâine în anii foametei, autorităţile organizau nu doar activităţi de educaţie ideologică curriculare. Studenţii erau antrenaţi într-un şir de activităţi extracurriculare zilnic, în timpul zilelor de muncă, dar şi în zilele de odihnă. La fiecare facultate funcţionau diferite cercuri de artişti amatori: la facultatea de geografie a Institutului Pedagogic din Chişinău funcţionau cercul de dans, cercul dramatic, cercul de interpretare muzicală şi cercul declamatorilor. În mare parte aceleaşi cercuri funcţionau şi la celelalte facultăţi ale institutului, la care se mai adaugă corul Facultăţii de Istorie. Caracterul nesigur al informaţiilor cu privire la numărul de studenţi care participau la activităţile acestor cercuri ne induce spre concluzia că deşi erau activităţi extracurriculare, studenţii erau obligaţi în mare parte să se înscrie şi să participe în asemenea activităţi, iar şefii facultăţilor raportau despre îndeplinirea sarcinilor de ocupare a studenţilor. De exemplu, la Facultatea de Geografie erau înmatriculaţi până la 100 de studenţi la toţi anii de studii, iar autorităţile raportau că în cercul de dans erau înscrişi în anul

[117] ANRM, F. 1961, inv. 1, d. 55, f. 32.
[118] AOSPRM, F. 276, inv. 128, d. 4, ff. 6 - 6 verso.
[119] ANRM, F. 1961, inv. 1, d. 33. f. 32.
[120] Ibidem.

de studii 1946-1947 – 120 studenţi; în cercul dramatic – 16 persoane ş.a.m.d.[121]. Pe lângă asta, peste 150 din cei 415 studenţi care îşi făceau studiile la Institutul Pedagogic, mai erau înscrişi şi în secţii sportive şi cele ale catedrei militare şi participau la competiţii sportive între facultăţi, între instituţiile de învăţământ etc.

O altă formă de a menţine studenţii în vizorul autorităţilor erau seratele tematice studenţeşti, organizate o dată pe lună. Fie că erau serate dansante sau serate artistice ale studenţilor amatori, ele solicitau studenţilor implicare şi efort, care le lua din timpul pe care l-ar fi putut folosi pentru studii. De asemenea, studenţii mai făceau vizite colective la teatru, film, lecţii şi conferinţe organizate de Cabinetul orăşenesc de partid.

Activităţile curriculare şi extracurriculare ale studenţilor erau reflectate în presa murală, pe care tot colegiile de redacţie studenţeşti le elaborau, de la colectarea informaţiilor şi până la afişarea gazetei de perete. Colegiul de redacţie al gazetei Institutului Pedagogic, care ieşea, de regulă, o dată sau de mai multe ori pe lună, era alcătuit din 6 persoane responsabile de ediţie şi 15 corespondenţi activi. În afara gazetei instituţionale, fiecare facultate avea propriul colectiv redacţional, care scotea gazeta de perete a facultăţii. Pentru ca aceste mijloace de propagandă murală să conţină informaţii „corecte", studenţii din colegiile de redacţie şi corespondenţii titulari erau instruiţi de către biroul de partid în seminare metodologice speciale[122].

Educaţia politico-ideologică a studenţilor se realiza şi prin intermediul obligării studenţilor de a lectura ziarele şi revistele republicane („Komsomoliskaia pravda", „Tineretul Moldovei", „Molodeji Moldavii" etc.), accesul cărora era asigurat prin afişarea lor în vitrinele şi la avizierele de pe coridoarele instituţiei, orarul foarte lărgit al bibliotecii şi mai ales prin deschiderea sălilor de lectură în cămine. Studenţii erau obligaţi să le citească pentru a se informa asupra subiectelor pe care le discutau în mod imperativ la orele de informare politică, odată în săptămână.

Studenţii erau implicaţi în activităţi ideologice şi educative şi în timpul vacanţei de vara. Organizaţia de partid a Universităţii, de exemplu, indica comitetului comsomolist şi celui sindical să discute cu studenţii despre, necesitatea implicării celor care vor pleca în vacanţa de vară la sate în ajutorarea organelor locale ale puterii şi „să explice sătenilor esenţa hotărârilor istorice" ale plenarei a XII-a din februarie 1947 a CC al PC(b) al Moldovei, să convingă sătenii că „doar organele de partid ale Moldovei poartă vina pentru neajunsurile şi proasta organizare a agriculturii", deoarece acestea „nu au ţinut cont de faptul că 90% din pământul arabil al Moldovei se află în mâinile ţăranilor individualişti, care în urma ocupaţiei româno-germane şi a celor doi ani de secetă a fost coruptă"[123].

În mai multe cazuri, activităţile politico-educative intense şi consecvente aveau consecinţele preconizate de autorităţi, acestea consemnând anumite succese în această direcţie, aşa precum faptul că studenţii „nu au săvârşit fapte imorale

[121] ANRM, F. 1961, inv. 1, d. 57, f. 9.
[122] ANRM, F.1961, inv. 1, d. 55, f. 57.
[123] AOSPRM, F. 276, inv. 127, d. 2, ff. 112.

evidente şi nici nu au fost înregistrate expresii ale iresponsabilităţii sau inconştienţei politice”[124]. Aceste acţiuni, de asemenea, au redus nesemnificativ şi abandonul academic şi i-au adus pe studenţi în sălile de curs. Dar pentru că nivelul şi suficienţa educaţiei politice şi ideologice nu putea fi măsurată cu exactitate, întotdeauna existând tineri mai rebeli şi/sau mai critici în expresii sau chiar acţiuni, majoritatea funcţionarilor şcolilor superioare susţineau că activitatea de educaţie politică a studenţilor nu este încă satisfăcătoare, dar sunt suficiente resurse, inclusiv mulţi comunişti printre cadrele didactice, care „pot realiza un volum mult mai mare de activităţi politico-educative”[125].

Concluzii

Deşi studenţii instituţiilor de învăţământ superior restabilite/ create în grabă după reanexarea Basarabiei în 1944, aveau o pondere deloc importantă în demografia RSS Moldoveneşti, alcătuind în perioada postbelică, puţin peste unu la sută din populaţia urbei şi mai puţin de 0,2 la sută din totalul populaţiei RSS Moldoveneşti, aceştia au beneficiat de o atenţie sporită din partea puterii sovietice în anii foametei.

Considerăm că preocuparea specială a autorităţilor sovietice faţă de studenţi a fost determinată de mai mulţi factori. Deşi discutabil pentru primele contingente de studenţi ai instituţiilor de învăţământ superior moldoveneşti, activismul şi spiritul tradiţional rebel şi revoluţionar al studenţilor, dacă nu era manipulat, putea crea pericole de dezordini citadine ce puteau periclita procesul de consolidare a regimului comunist. În această ordine de idei, contradicţiile dintre declaraţiile sovietice de creare a unei şcoli superioare pentru „populaţia autohtonă – moldovenii” şi realitatea rusească a învăţământului superior din RSS Moldovenească cu expresii ale şovinismului velicorus, puteau fi o sursă de conflict şi opoziţie, precum şi un impediment în calea legitimării regimului comunist în RSS Moldovenească. Un alt factor important care a definit politica statului sovietic faţă de studenţi în anii foametei era rolul atribuit celor din urmă în „construcţia societăţii comuniste”. Statul sovietic a identificat în categoria studenţilor resursa umană principală pentru crearea „omului sovietic” şi în acest sens, a constrâns instituţiile de învăţământ să mărească continuu contingentele de studenţi. Regimul intenţiona să câştige prin politici concertate simpatia şi loialitatea studenţilor pentru a le inocula, prin studiile superioare, idealurile comuniste şi a-i exploata ulterior în scopul construirii societăţii sovietice şi a unei noi identităţi etnice diferită de cea românească în RSS Moldovenească. Astfel că în anii foametei, regimul va avea grijă să-şi adapteze, în măsura posibilităţilor, politica faţă de studenţi, în general, şi faţă de studenţii „autohtoni”, în special.

În baza informaţiilor din dosarele de arhivă şi a memoriilor foştilor studenţi în anii foametei, constatăm că regimul sovietic a fost preocupat îndeaproape de condiţiile materiale şi de trai ale studenţilor, reglementând alimentaţia lor în anii

[124] Arhiva de Stat. Filiala Tiraspol, F. 225, inv. 1, d. 14, f. 25.
[125] ANRM, F. 1961, inv. 1, d. 55, f. 58.

foametei prin mai multe hotărâri. Autorităţile de stat şi de partid urmăreau să ţină sub control procesul de organizare a cantinelor studenţeşti, de aprovizionare a acestora cu produse alimentare şi de asigurare a studenţilor cu produse prin materializarea cartelelor alimentare. Deşi de multe ori aceste hotărâri au rămas fără executare, alteori ele au fost realizate parţial şi/sau eronat, iar factorul uman a contribuit şi mai mult ca alimentaţia studenţilor să fie foarte săracă, fără mare varietate, lipsită de calorii şi insuficientă, studenţilor din toate şcolile superioare moldoveneşti li se asigura cel puţin o masă pe zi, 600 grame de pâine repartizată pe cartelele alimentare şi alte produse alimentare care erau realizate la preţuri comerciale în magazinele instituţiilor. De asemenea, studenţii primeau o bursă lunară de 220 de ruble din care îşi mai puteau procura alimente de la piaţa orăşenească. Chiar şi în cazul în care studenţii nu primeau ajutoare din partea familiilor lor, aceştia recunosc în memoriile lor că au trecut mai uşor peste înfometarea din 1946-1947 decât locuitorii satelor. Acest fapt este un argument în plus al caracterului organizat al înfometării populaţiei în anii 1946-1947 în calitate de sovietizare a RSS Moldoveneşti.

Subnutriţia şi mâncarea scumpă şi lipsită de gust din cantinele studenţeşti, condiţiile de viaţă şi de trai uneori insuportabile din cămine, i-a determinat pe unii studenţi să abandoneze studiile, iar pe alţii mai rezistenţi să absenteze, deşi frecvenţa la ore era obligatorie, şi să caute surse suplimentare de venituri sau de hrană. Unii studenţi se angajau la diferite munci pentru care primeau cartele pentru pâine sau bani, alţii vindeau la piaţă lucrurile personale, alţii căutau obiecte în casele distruse de război sau le furau şi le schimbau pe alimente sau pe bani etc.

Fenomenul abandonului şi lipsei de la ore periclita misiunea învăţământului superior sovietic şi autorităţile de partid au dispus implicarea totală a studenţilor în activităţi de educaţie politico-ideologică. Toate autorităţile instituţionale, organizaţiile de partid, comsomoliste şi cele sindicale, şefii de catedre şi fiecare profesor în parte – toţi erau obligaţi să se angajeze plenar în educarea ideologică şi politică a studenţilor întregul an şi în fiecare zi, inclusiv în timpul lor liber şi în vacanţele de vară.

În aşa mod, tactica „pâinii şi circului" a fost exploatată de regimul comunist din RSS Moldovenească în perioada foametei din 1946-1947, în primul rând, prin asigurarea unui minim alimentar pe care nu-l aveau locuitorii satelor şi unele categorii de citadini. Iar comparaţia cu aceştia din urmă era în favoarea studenţilor şi îi făcea să revină fără mari pretenţii în aula universitară, cel puţin pentru a-şi ridica cartela alimentară. „Circul" era asigurat de multitudinea de activităţi politico-educative zilnice la care erau obligaţi să participe şi care, pe lângă faptul că le ocupa tot timpul, le inocula ideea superiorităţii regimului comunist. Tactica respectivă a dat rezultatele presupuse şi aşteptate: studenţii au revenit în sălile de curs, fără să manifeste „iresponsabilitate sau inconştienţă politică".

Anexă

Hotărârea nr. 1243

30 decembrie 1946 or. Chişinău

Cu privire la măsurile de îmbunătăţire a condiţiilor materiale şi de trai ale studenţilor instituţiilor de învăţământ superior din RSS Moldovenească

În scopul îmbunătăţirii condiţiilor materiale şi de trai ale studenţilor instituţiilor de învăţământ superior, Sovietul Miniştrilor al RSS Moldoveneşti DECIDE:

1. A obliga Ministerul Comerţului al RSS Moldoveneşti /tov. Achimova/
   a. să organizeze câte două mese pe zi pentru studenţi în cantinele instituţiilor de învăţământ superior;
   b. să asigure materializarea deplină a fondurilor destinate procurării produselor alimentare, alocate pentru aprovizionarea studenţilor cu cele mai bune produse alimentare şi să nu admită substituirea produselor;
   c. să aprovizioneze cantinele studenţeşti ale instituţiilor de învăţământ superior cu 220,2 tone de cartofi importaţi din RSS Ucraineană şi legume din rezervele republicii în volum de 106 tone, conform anexei nr.1;
   d. să organizeze în toate instituţiile de învăţământ superior vânzarea la preţuri comerciale a ceaiului, cafelei, gustărilor calde şi reci/a pateurilor cu carne şi crupe şi a tartinelor/;
   e. să asigure toate cantinele studenţeşti cu necesarul de veselă până la 15 ianuarie 1947;
   f. să instituie şi să organizeze controlul zilnic asupra selectării produselor alocate, calităţii hranei studenţilor, asortimentului de bucate pregătite şi stării igienico-sanitară a cantinelor;
2. A obliga Ministerul Industriei Cărnii şi Laptelui al RSS Moldoveneşti /tov. Sidorov/ să aloce lunar, din fonduri suplimentare celor prevăzute, Ministerului Comerţului al RSS Moldoveneşti, produse pentru cantinele studenţeşti: 10,0 tone de piftie şi 15 tone de oase.
3. A obliga Ministerul industriei alimentare al RSS Moldoveneşti /tov. Ţurcan/ şi Directorul Asociaţia de achiziţie şi comerţ a fructelor şi legumelor /tov. Sviridenko/ să aloce până la 10 ianuarie 1947 Ministerului Comerţului al RSS Moldoveneşti 4 tone de fructe uscate pentru cantinele instituţiilor de învăţământ superior.
4. A obliga Ministerul Construcţiilor Civile /tov. Sauliskii/:
   a. să încheie până la 1 aprilie 1947 construcţia celui de-al doilea bloc al căminului Institutului de Medicină de pe strada Kiev, casa nr.137;
   b. să încheie până la 1 iunie 1947 restabilirea clădirii Institutului Agricol de pe strada Inzov, caza nr.1;
   c. să termine lucrările de reparaţie şi restabilire a căminului Institutului de Medicină de pe strada Puşkin, casa nr. 21.

5. A obliga Direcţia cooperaţiei în industrie/tov. Melnic/ şi Consiliul cooperaţiei de consum a RSS Moldoveneşti /tov. Bannikov/ să organizeze până la 15 ianuarie 1947 ateliere de deservire socială /cizmării, ateliere de reparaţie a hainelor şi frizerii/ pe lângă institutele pedagogic, agricol şi cele învăţătoreşti din oraşele Tiraspol şi Bălţi, pe lângă Universitate şi Institutul de Medicină, iar directorii instituţiilor de învăţământ superior menţionate să aloce spaţii adecvate pentru crearea acestor ateliere.
6. A obliga Comitetul Executiv Judeţean Chişinău /tov. Kirilliuk/ să aloce până la 1 februarie 1947 Universităţii şi Institutului de Medicină loturi de pământ pentru organizarea gospodăriilor auxiliare.
7. A Obliga Gosplanul Consiliului de Miniştri /tov. Ceremsin/:
   a. să îndeplinească până la 15 ianuarie 1947 Hotărârea Consiliului Miniştrilor al RSSM nr. 962 din 3 octombrie 1946 „Cu privire la ajutorarea institutelor pedagogic şi învăţătoreşti", inclusiv alocarea materialelor şi utilajelor;
   b. să aloce institutelor pedagogic şi învăţătoreşti în prima jumătate a anului 1947 materiale şi utilaje conform anexelor nr.2 şi 3.
8. A obliga directorii institutelor de învăţământ superior:
   a. să repare cantinele, bucătăriile şi spaţiile auxiliare până la 15 ianuarie 1947 şi să asigure cantinele cu mijloace de transport pentru aprovizionarea cu produse alimentare;
   b. să utilizeze în mod exclusiv toate produsele provenite din gospodăriile auxiliare pentru alimentarea studenţilor;
   c. să creeze condiţii normale de trai în cămine pentru studenţii angajaţi la muncă, să asigure păstrarea curăţeniei şi să solicite tuturor studenţilor respectarea regulilor de ordine internă.

Preşedintele Consiliului Miniştrilor
al RSS Moldoveneşti *G. Kvasov*

Şeful adjunct al Direcţiei Organizare
a Consiliului Miniştrilor al RSS Moldoveneşti *P. Lebedev*

Anexa 1
a Hotărârii Consiliului Miniştrilor RSSM
nr. 1243 din 30 decembrie 1946

Calculul
necesităţii de cartofi, legume şi fructe uscate pentru alimentaţia studenţilor instituţiilor de învăţământ superior al RSS Moldoveneşti pentru sezonul 1946-1947

	Instituţia	Cartofi			Legume		
		Norma pentru 1 persoană pe lună în kg.	Necesitatea pentru o lună în tone	Necesitatea pentru 7 luni în tone	Norma pentru 1 persoană pe lună în kg.	Necesitatea pentru o lună în tone	Necesitatea pentru 5 luni în tone
1.	Institutul Agricol din Chişinău	9	4,5	31,5	6	3,0	15,0
2.	Institutul Pedagogic din Chişinău	,,	4,5	31,5	,,	3,0	15,0
3.	Universitatea de Stat din Chişinău	,,	3,6	25,2	,,	2,4	12,0
4.	Conservatorul de Stat	,,	1,6	10,2	,,	1,0	-
5.	Institutul de Medicină din Chişinău	,,	6,6	46,2	,,	4,5	23,0
	TOTAL pentru or. Chişinău	**,,**	**20,8**	**144,6**	**,,**	**13,9**	**76,0**
6.	Institutul Învăţătoresc din Bălţi	,,	5,4	37,8	,,	3,6	18,0
7.	Institutul Învăţătoresc din Tiraspol	,,	5,4	37,8	,,	3,6	18,0
	TOTAL		**31,6**	**220,2**		**21,1**	**112**

Planul
de livrare a legumelor proaspete şi conservate către cantinele instituţiilor de învăţământ superior din RSS Moldovenească
(în tone)

	Destinatarul	Asociaţia pentru achiziţia, prelucrarea şi comercializarea fructelor şi legumelor *Торгзаготплодотрест*	Uniunea Cooperaţiei de Consum din Moldova *Молдавпотребсоюз*	Asociaţia de prelucrare a legumelor şi fructelor *Промплодоовощтрест*	Asociaţia producătorilor de conserve *Консервтрест*	Total
1.	Chişinău, Asociaţia cantinelor	27	-	15	-	42
2.	Secţia de aprovizionare a lucrătorilor Institutului de Medicină*	8	15	-	-	23
3.	Asociaţia de Comerţ Bălţi	-	18	-	-	18
4.	Asociaţia de Comerţ Tiraspol	-	-	-	18	18
5.	Conservatorul de Stat	5	-	-	-	5
	TOTAL	**40**	**33**	**15**	**18**	**106**

Sursa: ANRM, F. 2848, inv. 22, d. 33, ff. 198-201. Постановления Совета Министров Молдавской ССР (декабрь 1946).

* Secţiile de aprovizionare a lucrătorilor (în limba rusă – *Отдел рабочего снабжения* (OPC)) erau organizaţii create în baza hotărârii Sovietului Comisarilor Poporului al URSS din 6 iulie 1942 pentru organizarea aprovizionării muncitorilor şi funcţionarilor întreprinderilor şi instituţiilor în condiţiile lipsei unei reţele de comerţ dezvoltare în timpul războiului. Au fost desfiinţate la 26 noiembrie 1948.